

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФАКУЛТЕТ ПО ПЕДАГОГИКА

Книга Социални дейности

Том 113

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF EDUCATION

Social Work

Volume 113

СХЕМИ НА МИНИМАЛНИ ДОХОДИ В БЪЛГАРИЯ
С ФОКУС ВЪРХУ СОЦИАЛНИТЕ ПОМОЩИ
И СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИТЕ МИНИМАЛНИ ПЛАЩАНИЯ
И МОДЕЛ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА РАЗМЕРИТЕ НА
МИНИМАЛНИТЕ ДОХОДИ ВЪВ ВЗАИМОСВЪРЗАНА СИСТЕМА¹

АТАНАС ГЕНЧЕВ*

Резюме. Настоящата студия изследва въпроса за схемите на определяне на минималните доходи в страната. Направен е обзор на основните нормативни документи, регламентиращи размерите на минималните доходи, и връзката им със социалните помощи и социалноосигурителните плащания. Представени са модели за формиране на минимална работна заплата. На базата на анализ на схемите за минималните доходи и съотношенията помежду им е конструиран абстрактен модел за определяне на размерите на минималните доходи във взаимосвързана система.

Ключови думи: схеми за минимални доходи, социални помощи, линия на бедност, минимална работна заплата, минимални социалноосигурителни плащания

¹ Студията е част от проект по Национална програма „Млади учени и постдокторанти“ втори етап.

* Имейл: atanas.genchev@fp.uni-sofia.bg

MINIMUM INCOME SCHEMES IN BULGARIA WITH A FOCUS ON SOCIAL BENEFITS AND SOCIAL SECURITY MINIMUM PAYMENTS AND MODEL FOR DETERMINATION OF THE MINIMUM INCOME SIZES IN AN INTERCONNECTED SYSTEM

Atanas Genchev

Abstract. *This paper presents study examines the issue of minimum income schemes in the country. An overview of the main normative documents regulating the amounts of minimum incomes and their relation to social benefits and social security payments has been made. Models for minimum wage formation are presented. On the basis of the analysis of the minimum income schemes and their relationships, an abstract model for determining the minimum income amounts in an interconnected system is constructed.*

Keys words: *minimum income schemes, social security benefits, poverty line, minimum wage, social security minimum payments.*

Увод

През последните година-две се наложиха много промени в нормативната уредба, регламентираща социалното подпомагане, размерите на част от минималните доходи и схемите за тяхното определяне. Тези промени са продиктувани от социално-икономически фактори, от обществено напрежение и натиск (протестите от 2017–2018 г. на майките с деца с увреждания), от дълговременно нерешени проблеми в сферата, както и като резултат от търсенето на решения. В тази обстановка през 2018 г. бяха изготвени три нови закона – Закон за личната помощ, Закон за социалните услуги и Закон за хората с увреждания. Първите два са съвсем нови без аналогия до този момент в нашата страна. Законът за хора с увреждания промени философията на подпомагане на хората с увреждания спрямо отменения закон за интеграция на хора с увреждания. Във връзка с този закон се промениха и част от функциите на отдела „Хора с увреждания и социални услуги“, в дирекция „Социално подпомагане“, и се измени неговото наименование на отдел „Индивидуална оценка на хора с увреждания и социални услуги“. Акцентът е поставен върху индивидуалната оценка на хората с увреждания при тяхното подпомагане. Промени настъпиха и в другите два отдела – „Закрила на детето“ и „Социална закрила“.

С промените в Закона за хора с увреждания се прие нова схема на определяне на размерите на финансовата подкрепа за хората с увреждания (въвеждането на линията на бедност). Промени бяха внесени и в Наредба № РД-07-5/16.09.2008 г. за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление по отношение на определяне размера на целевата помощ. Усъвършенства се и начинът на определяне на линия на бедност, като старата

Методика за определяне на линия на бедност от 2006 г. беше заменена с нова, приета през 2019 г.

През 2018 г. беше ратифицирана и Конвенция 131 на Международната организация на труда за определяне на минималната работна заплата, с което се подновиха консултациите на представителите на социалните партньори в рамките на Националния съвет за тристранно сътрудничество за намиране на социално-икономически обоснован начин или методика за определяне на минималната работна заплата в нашата страна. За единна методика за определяне на минималната работна заплата в Европейския съюз² се заговори и в началото на 2020 г., което неминуемо ще ускори процеса и в България като страна членка. Схемите за определяне на размера на минималните доходи в страната през последните години станаха много и различни. Например базата, от която се определят повечето от социалните плащания, се определят без методики (гарантиран минимален доход, базов доход за отопление и други). Същото се случва и с основните минимални доходи от труд като минимална работна заплата, а и социално-осигурителните минимални плащания, представени най-вече с минимална пенсия за осигурителен стаж и възраст и пенсия за старост. Многообразието от схеми и механизми за определяне на минималните доходи и в трите сфери е голямо – едни се определят с постановления на Министерски съвет, други със специално създадени методики, трети със Закона за държавния бюджет и Закона за държавното обществено осигуряване, четвърти с други поднормативни актове като наредби и заповеди на министри. Измененията в размерите им става по различно време и периодичност. Така например размерът на гарантирания минимален доход се променя на няколко години (последният период на промяна е 10-годишен (2009–2018), независимо че минималната работна заплата и линията на бедност се повишават всяка година през същия период. Схемите за определяне на минималните доходи не са свързани в единна система, което поражда дисбаланси при промяната на един или друг минимален доход или база за изчисление на социална помощ. Така например съотношението между линията на бедност, минималната работна заплата, минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст и гарантирания минимален доход е различно през годините и няма ясно правило какво е или трябва да бъде справедливото и възможно съотношение, което да гарантира социална закрила и сигурност на гражданите. Ето защо е необходимо създаването на модел за определяне на размерите на минималните доходи във взаимосвързана система, която да гарантира прозрачност, яснота, социална справедливост, социално-икономическа логика и устойчивост в областта на социалното подпомагане и минималните доходи.

² Виж повече на: <https://btvnovinite.bg/svetut/evropejskata-komisija-predlaga-vavezhdaneto-na-minimalna-rabotna-zaplata-v-es.html>

Цел на студията е на база на анализ на текущото състояние в установените размери и схеми, определящи минималните доходи от трите сфери – държавната сфера на социалното подпомагане, трудовата сфера и в сферата на държавното обществено осигуряване, да се изведе модел на система, в която тези доходи са взаимосвързани. Във връзка с изпълнение на целта, спазване на Конвенция 131 и в отговор на засиления обществен интерес в публикацията се предлага и модел за определяне на минималната работна заплата.

Настоящата студия разглежда междудисциплинарна проблематика и е предназначена както за изследователите и работещите специалисти в сферата на социалното подпомагане, държавното обществено осигуряване и сферата на икономиката на труда, така и за студентите, изучаващи социално-икономически науки.

Минимални доходи в държавната сфера на социалното подпомагане

Минималните доходи в държавната сфера на социалното подпомагане се определят от няколко органа и равнища на управление. Тези органи са: Народно събрание (с приемането на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване и Закона за държавния бюджет) – най-високо равнище, следвано от следващо второ равнище Министерски съвет (с приемането на постановления), трето равнище е министърът на Министерството на труда и социалната политика съгласувано в някои случаи и с други ресорни министри (с издаването на заповеди, писането на методики) и на последно равнище директорът на дирекция „Социално подпомагане“ (с издаването на заповеди).

Под минимални доходи в системата на държавното обществено осигуряване се разбират доходи на лицата и семействата, чийто минимален размер е нормативно определен и гарантиран за покриване на екзистенц-минимума, подкрепя при покриване на основни социални, здравни и образователни потребности и запазване на социалния мир.

Основни критерии за обособяване на минималните доходи в държавната сфера на социално подпомагане са:

- обхващане на лицата, които не са в състояние да осигурят самостоятелно основни жизнени потребности, така че да не остане никой „зад борда“ на социалната държава;
- необходимост от подкрепа при покриване на основни социални, здравни и образователни потребности на лицата отговарящи на условията;
- социален и възрастов статус.

Схеми на минимални доходи, служещи за идентифициране на бедните в България

Линия на бедност

В страната линия на бедност (ЛБ) официално се определя от 2007 г. За тази цел е създадена Методика за определяне и актуализиране на линията на бедност за страната, приета с Постановление на Министерски съвет (ПМС) № 345 от 18.12.2006 г., като до отменянето и през 2019 г. има само едно изменение. През 2019 г. след обществено обсъждане се приема нова Методиката за определяне и актуализиране на линията на бедност за страната, приета с ПМС № 241 от 24.09.2019 г.

Определение за понятието „**линия на бедност**“ е изведено в методиките като „монетарен показател за идентифициране на бедните в обществото. Линията на бедност от изследването „Статистика на доходите и условията на живот (EU-SILC)³“ „представлява 60 на сто от медианния общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица“ (Методика за определяне и актуализиране на линията на бедност за страната, чл. 1 и 2 от допълнителните разпоредби, 2019).

Целта на определянето на линия на бедност е да служи „при разработване на държавната политика в областта на доходите и жизненото равнище, при определяне на конкретни мерки за социална защита“ (пак там, чл. 1, ал. 2, 2019). „Линията на бедност заема важно място в областта на политиката, насочена към намаляване на бедността сред различните социални слоеве на населението, в т.ч. и на „работещите бедни“ (Доклад от Бисер Петков – Министър на труда и социалната политика относно: Проект на Постановление на Министерския съвет за приемане на Методика за определяне на линията на бедност за страната).

Основните промени, внесени в методиката от 2019 г., са следните:

- Първо, че тя вече става база за определяне на размера на финансовата подкрепа за хората с увреждания.
- Второ, променя се редът и начинът за определяне на размера на

³ „Държави от ЕС, които използват това изследване за определяне на линията на бедност, са Австрия, Белгия, Кипър, Чехия, Дания, Гърция, Испания, Исландия, Латвия, Литва, Малта, Португалия, Словакия, Словения и Румъния. Във всички държави статистическите служби изчисляват линия на бедност, но за административни нужди, с цел подкрепа на бедните и уязвими слоеве от населението и преобладаващо се използват модифицирани индикатори“ (Частична предварителна оценка на въздействието на проект на постановление за приемане на Методика за определяне на линията на бедност за страната 2019 г. – <https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=230&lang>).

линията на бедност за страната чрез въвеждане на формулата:

$$LB_{t+1} = PLSILC_{t-1} * (PISB_{t-1}/100),$$

където:

t е текуща календарна година;

t-1 – предходна календарна година;

t+1 – следваща календарна година;

LB – линия на бедност за страната;

PLSILC – линия на бедност на еквивалентна единица според данни от изследването EU-SILC;

PISB – индекс на цените на малка по състав кошница, обявен от НСИ, за декември на година t-1 спрямо декември от предходната календарна година“ (Методика за определяне и актуализиране на линията на бедност за страната, чл. 2, ал. 1 и 2, 2019).

Изчислението на линията на бедност за 2020 г. по формулата е следното:

$$LB (2020 \text{ г.}) = 351 \text{ лв. (2019 г.)} * 1,034188034188034 (2019 \text{ г.}) = 363 \text{ лв.}$$

- Трето, използва се изследването „Статистика на доходите и условията на живот (EU-SILC)“, което е част от Европейската статистическа система (ESS).

- Четвърто, въвеждат се допълнителни показатели като материални лишения, работещи бедни, домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, информация за населението в риск от бедност и социално изключване (Частична предварителна оценка на въздействието на проект на постановление за приемане на Методика за определяне на линията на бедност за страната 2019 г.).

- Пето, повишаване на надеждността на набираната информация. По-голяма извадка на изследването „Статистика на доходите и условията на живот (EU-SILC)“, която се състои от 8200 домакинства и използва данни от административни регистри на НАП, НОИ и АСП. (Доклад от Бисер Петков – Министър на труда и социалната политика относно: Проект на Постановление на Министерския съвет за приемане на Методика за определяне на линията на бедност за страната).

- Шесто, дава се възможност за създаване на профил на бедността на национално и регионално равнище (Частична предварителна оценка на въздействието на проект на постановление за приемане на Методика за определяне на линията на бедност за страната 2019 г.).

Линията на бедност се използва при определянето на минималния доход за достъп до определени социални помощи и услуги като:

- ✓ предоставяне на хранителни продукти на лица в риск от бедност;

✓ изплащане на еднократни добавки към пенсиите (великденски и коледни добавки) на пенсионерите.

✓ предоставяне на безплатна правна помощ на хора с доход до линията на бедност.

✓ предоставяне на възстановителна помощ на физически лица за подпомагане възстановяването на жилищата им, засегнати от бедствие;

✓ при определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги на територията на община Велико Търново (пак там).

Съществена част от Методиката за определяна на линия на бедност е индексът на цените на малката по състав кошница (ИЦМК⁴). Той „измерва общото относително изменение на цените на определени социално полезни и жизнено необходими стоки и услуги, които са от съществено значение за биологичното и социалното съществуване на отделния човек и домакинство със сравнително ниски доходи“ (Индекси на цените на малка по състав кошница (ИЦМК).

Малката кошница се формира по два основни критерия:

- „паричните разходи, на които стоките и услугите са представители, да имат най-голямо тегло в бюджета на нискодоходните български домакинства;

- да бъдат стоки и услуги, без които е невъзможно нормално физическо и социално съществуване“ (Индекси на цените за малка по състав кошница (ИЦМК) от 100 на брой социално полезни и жизнено необходими стоки и услуги (Методология).

Изчисляването на линия на бедност по утвърдена методика, отчитаща социално-икономически показатели и съобразена с европейската практика, е положителна промяна в социалното ни законодателство. С методиката се постига прозрачност, сравнимост, съпоставимост на данните по обективно определени показатели. Силни страни на методиката са:

- по-ясна формула, включваща повече показатели;
- използване на единни общоевропейски показатели;
- фокус върху надеждността на използваните данни и информация;
- разширяване на възможностите на методиката по посока използването ѝ за профилиране на бедността.

Две слаби страни могат да се открият на методиката. Първата е

⁴ „Кошницата за ИЦМК (малка по състав кошница) през 2019 г. съдържа 124 стоки и услуги, разпределени в три основни потребителски групи:

- хранителни стоки – 58;
- нехранителни стоки – 47;
- услуги – 19“ (Индекси на цените на малка по състав кошница (ИЦМК).

свързана с периода на определянето ѝ. Използваната годишна база е сравнително дълъг период, през който може определеният размер да не е адекватен спрямо изграждащите я показатели по отделните месеци в годината. Това е особено видно при кризисни ситуации, когато икономическите показатели могат да се изменят много рязко за кратък период от време. Втората е свързана с ограниченото ѝ използване. Тази слабост не е пряко свързана със самото определяне на линията на бедност, но е във връзка с нейното приложение.

Използването на линията на бедност като праг за получаване на социални помощи и услуги трябва да се разшири. Може да се помисли и за по-кратък период на определянето ѝ, например на 3 или 6 месеца.

Гарантиран минимален доход. Базов доход за отопление

При определянето на размера на голяма част от социалните помощи в Закона за социално подпомагане (ЗСП), Закона за закрила на детето (ЗЗД) и Закона за семейните помощи за деца (ЗСПД), както и в техните правилници за прилагане и Наредбата за отопление, за база се взема гарантираният минимален доход (ГМД). В страната ГМД официално се определя от 1998 г. Размерът на ГМД се определя с Постановление на Министерски съвет (ПМС), без това да е обвързано нито с линията на бедност, нито с минималната работна заплата, нито с друг вид доход. През последните десет години размерът е променян два пъти с ПМС №6 от 27.01.2009 г. на 65 лв. и с ПМС №305 от 19.12.2017 г. на 75 лв., като и в двата случая увеличението спрямо предходния размер е с по-малко от 20%. Актуално продължава да звучи и изразеното мнение на Г. Шопов, че „ритъмът на промяна на ГМД продължава да следва политическия, а не – икономическия цикъл“ (Шопов, Г., 2018: 14).

Определението за **гарантиран минимален доход** е изведено в допълнителните разпоредби на ЗСП като „нормативно определен размер средства, който се използва като база за определяне на социалната помощ, с цел осигуряване на минимален доход за задоволяване на основни жизнени потребности на лицата, съобразно тяхната възраст, семейно положение, здравословно и имуществено състояние, трудова и учебна заетост“ (Закон за социално подпомагане).

Г. Шопов определя ролята на гарантираният минимален доход като „основа за техническо изчисляване на размера на ДМД“ (пак там). Наред с тази си роля ГМД служи и като граница (праг) за достъп до други схеми за социални плащания като например при определянето на базовия доход за отопление.

В допълнителните разпоредби на Наредбата за отопление №РД-07-5/16.09.2008 е изяснено понятието **базов доход** или това „е разчетеният показател, който служи за определяне на диференцирания доход за отопление

и е равен на двойния размер на определения месечен гарантиран минимален доход“.

$$\text{БДО} = 2 * \text{ГМД} \text{ или за } 2020 \text{ г.} = 2 * 75 = 150 \text{ лв.}$$

Гарантираният минимален доход се определя без ясна методика, която да дава надеждни начини и показатели за определянето на размера му. Самият размер е крайно недостатъчен за съществуването на съвременния човек – 75 лв. за 2020 г., като не е ясно какви точно основни жизнени потребности се гарантират, при положение че минималният дневен прием на калории храна за възрастен човек е 2700. Определянето на линията на бедност по методиката е по-добра в това отношение, защото има ясни показатели, с които се измерва какво като минимум покрива нейният размер.

Необходимо е да се разработи по-ясна процедура или методика, по която да се определя ГМД с измерими и сравними показатели, специфични за страната, но и най-малкото в рамките на Европейския съюз.

Диференциран минимален доход. Диференциран минимален доход за отопление

Определянето на диференциран минимален доход (ДМД) се регламентира в Закона за социално подпомагане. ДМД е изчислената минимална сума, за различните категории лица, която се „гарантира, чрез системата за социални помощи“ (Богданов, Г., Б., Захариев, 2009: 3). В чл. 9. ал. 1 от ЗСП се посочва, че „право на месечна помощ имат лица или семейства, чийто доход за предходния месец е по-нисък от определен диференциран минимален доход“. В ал. 3 от закона са посочени и категориите лица и коефициентите, с които се определя ДМД (вж. Приложение 1).

Силната страна на ДМД е самото диференциране на социалното подпомагане на лицата спрямо определени критерии. Диференцирането позволява да се разходват средствата за социално подпомагане по-фокусирано и по-ефективно спрямо потребностите и възможностите на лицата. Прецизирането на средствата е силно зависимо от обхвата и количествено-качественото съотношение на критериите, по които се диференцират лицата. По сега действащото законодателство използваните критерии за диференциация са само два – социалният статус и възрастта. Между тези критерии няма изразено количествено-качествено съотношение и определяне по този начин на тежест на отделните критерии, което е слабост. Каква е тежестта на възрастта на лицата спрямо количеството на техните потребности и оттам върху коефициента, по който се определя ДМД, и каква е тежестта на социалния статус не се отчита. Ето защо регламентирането на такова съотношение е необходимо, за да се прецизират коефициентите. Също може да се

разшири и обхватът на категориите лица и се добавят нови критерии като образование и/или квалификация.

Определянето на диференциран минимален доход за отопление (ДМДО) се регламентира в Наредба №РД-07-5/16.09.2008 за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление. В допълнителните разпоредби на наредбата „под **диференциран доход за отопление** се има в предвид индивидуалната граница за достъп до целева помощ за отопление за всяко лице съобразно възрастта, семейното положение и здравословното състояние, определена по реда на чл. 2. ал. 4“. Там се посочва, че основа за определяне на ДМДО е базовият доход за отопление. В Приложение 2 е представен начинът и размерите за ДМДО.

Наредбата извежда един междинен праг на целево социално подпомагане, който е над подпомаганите със социални помощи и под линията на бедност. По този начин се постига положителният ефект на по-голяма обхватност на подпомагане на лицата над тези на социални помощи. Основното ограничение, обаче, е липсата на гъвкавост при определянето на прага спрямо социално-икономическите условия на страната. Базовият доход за отопление се формира върху ГМД, а не върху обективни социално-икономически критерии, което е слабост на законодателството. Обвързването на БДО с ГМД при сегашните условия на определяне на гарантирания минимален доход практически замразява прага за достъп до това целево подпомагане на нива, които може да нямат нищо общо с реалното социално-икономическо състояние на страната. Липсата на достатъчно адекватна и навременна помощ за отопляване на домовете на енергийно слабите лица може да доведе до влошаване на тяхното здравословно и социално-психическо състояние и на практика да увеличи лицата, нуждаещи се от другите форми на социално подпомагане, както и да намали сериозно ефекта от социалното подпомагане като цяло.

Определянето на минималните доходи, служещи за идентифициране на социално слабите и бедните в страната, се характеризира със следното:

- Множество схеми на такъв тип доходи.
- Административно определяне на размерите на част от тях:
 - ✓ определянето на ГМД става без ясни и измерими социално-икономически критерии;
 - ✓ определянето на ГМД се случва без да има ясно определено съотношение между този доход и останалите доходи.
- Голяма тежест на ГМД от който се определят и почти всички други доходи от тази група без линията за бедност.
 - Всеобхватно диференциране на категориите социално слаби лица.
 - Определянето на ЛБ става на базата на ясни социално-икономически критерии.

Схеми за определяне на размерите на социални помощи

Социалните помощи се определят според периодичността на тяхното предоставяне в годината на месечни, целеви и еднократни. В чл. 12, ал. 2 от ЗСП са изведени основните критерии, които се съблюдават при отпускане и определяне на размера на социалните помощи, като доходи на лицето или семейството, имуществено състояние, семейно положение и др.

Заедно с горепосочените критерии линията на бедност, гарантираният минимален доход, диференцираният минимален доход и диференцираният минимален доход за отопление се явяват основните бази, от които се определят по-голямата част от социалните помощи в страната. В друга част от социалните помощи размерите им се определят само въз основа на суми, посочени в нормативен и поднормативен акт. В следващия параграф са представени различните схеми за определяне на социални помощи, като за по-голямата част от тях се изведени и конкретни примери.

СХЕМИ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА РАЗМЕРИТЕ НА ФИНАНСОВИ ПОМОЩИ, ИЗПОЛЗВАЩИ РАЗМЕРА НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ

МЕСЕЧНА ФИНАНСОВА ПОМОЩ ЗА ХОРА С УВРЕЖДАНИЯ

Това е нов тип помощ и се отпуска на база новия Закон за хора с увреждания (ЗХУ) от 01.01.2019 г. По същество месечната финансова помощ замени т.нар. месечни интеграционни добавки, отпускани по отменения Закон за интеграция на хора с увреждания. Размерът на интеграционните добавки се определяше по схемата на използване на ГМД. Размерът на сегашната месечна финансова помощ се определя вече по схемата на линията на бедност, което я прави по-гъвкава. „Така че с тази промяна се решава проблемът, който особено остро възникна след 2016 г., когато беше увеличена значително подкрепата на децата с увреждания, които са с най-висока степен на увреждания и се получи рязко намаляване на финансовата подкрепа след навършване на пълнолетие“ (Интервю с Бисер Петков в БНТ, „Сутрешен блок“, 05.12.2018 г.). Но създава и предпоставки за възникване на големи дисбаланси при размерите на помощите между отделните подпомагани категории лица за в бъдеще, предвид различните темпове на изменение на минималните бази⁵ – линията на бедност всяка година, ГМД на няколко години.

⁵ Г. Шопов дава предложение за въвеждането на универсален безусловен минимален доход (вж. повече – Шопов, Г., (2018) Целевото социално подпомагане на хоризонт 2020: развитие, постижения, стратегически рамки и перспективи).

Месечната финансова помощ се отпуска по реда на чл. 70⁶ от ЗХУ по схемата в таблица 1.

Таблица 1. Схема за определяне на месечната финансова помощ за хора с увреждания

Степен на увреждането	Схема	Размер
от 50 до 70,99 на сто	7% * ЛБ	25,41 лв.
от 71 до 90 на сто	15% * ЛБ	54,45 лв.
над 90 на сто	25 * ЛБ	90,75 лв.
над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване или поради трудова злополука или професионална болест	30% * ЛБ	108,9 лв.
над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават социална пенсия за инвалидност	57% * ЛБ	206,91 лв.

ЦЕЛЕВА ПОМОЩ ЗА ПОКУПКА НА ЛИЧНО МОТОРНО ПРЕВОЗНО СРЕДСТВО

Целевата помощ се предоставя по реда на чл. 74 от ЗХУ, като както достъпът до тази помощ, така и размерът ѝ зависят от линията на бедност. За праг, до който се дава право на тази помощ, е определена линията на бедност (363 лв. за 2020 г.) средномесечен доход на член от семейството. Максималният размер на самата целева помощ се определя с четирикратния размер на ЛБ или $4 * 363 \text{ лв.} = 1452 \text{ лв.}$

ЦЕЛЕВА ПОМОЩ ЗА ПРЕУСТРОЙСТВО НА ЖИЛИЩЕ

Целевата помощ се предоставя по реда на чл. 75 от ЗХУ, като както достъпът до тази помощ, така и размерът ѝ зависят от линията на бедност. За праг, до който се дава право на тази помощ, е определена линията на бедност (363 лв.) средномесечен доход на член от семейството. Максималният размер на самата целева помощ се определя с двукратния размер на ЛБ или $2 * 363 \text{ лв.} = 726 \text{ лв.}$

ЦЕЛЕВА ПОМОЩ ЗА БАЛНЕОЛЕЧЕНИЕ И/ИЛИ РЕХАБИЛИТАЦИОННИ УСЛУГИ

Целевата помощ се предоставя по реда на чл. 76 от ЗХУ, като както достъпът до тази помощ, така и размерът ѝ зависят от линията на бедност.

⁶ Право на тази финансова подкрепа имат хората с трайни увреждания над 18 години, а тези между 18 и 20 само ако не получават месечна помощ по чл. 8д от ЗСПД.

Максималният размер на целевата помощ се определя 80 на сто от ЛБ или $80\% * 363 \text{ лв.} = 290,40 \text{ лв.}$

СХЕМИ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА РАЗМЕРИТЕ НА ФИНАНСОВИ ПОМОЩИ И СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ, ИЗПОЛЗВАЩИ РАЗМЕРА НА ГМД

ЕДНОКРАТНА ПОМОЩ ЗА ЗАДОВОЛЯВАНЕ НА ИНЦИДЕНТНО ВЪЗНИКНАЛИ ЗДРАВНИ, ОБРАЗОВАТЕЛНИ, КОМУНАЛНО-БИТОВИ И ДРУГИ ЖИЗНЕНОВАЖНИ ПОТРЕБНОСТИ НА ЛИЦАТА И СЕМЕЙСТВАТА

Тази социална помощ се отпуска по реда на чл. 16 от Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане (ППЗСП) и нейният размер се определя в ал. 2 до петкратния размер на гарантирания минимален доход. Отпуска се веднъж годишно, като точният размер се определя според преценка на потребността и разхода чрез заповед на директора на дирекция „Социално подпомагане“ или упълномощено от него длъжностно лице.

Например ако лице, което е социално слабо, внезапно чути своя крак, то може да се възползва от този тип помощ, тъй като това е инцидентно възникнала здравна потребност, за която са нужни неотложно средства. Размерът на отпускната помощ е до $5 * 75 = 375 \text{ лв.}$ Разбира се, ако счупването на крака не налага сложни и скъпоструващи медицински манипулации, тази потребност с така установения размер ще се покрие в пълнота, но ако се налага поставяне на импланти или други скъпоструващи медицински манипулации, то тази сума ще се окаже крайно недостатъчна. В тези случаи лицето може да се възползва вече от целева помощ за диагностика и лечение в лечебни заведения за болнична помощ на български граждани, които нямат доход и/или лично имущество, което да им осигурява лично участие в здравноосигурителния процес, като редът и условия за отпускането ѝ се регламентират от ПМС № 17 от 31.01.2007 г.

Този вид социална помощ често се използва и за подпомагане на лицата и семействата при бедствия и аварии, където обикновено е необходимо задоволяване на множество основни жизнени потребности, които с този размер не е възможно да се покрият.

ЕДНОКРАТНА ПОМОЩ ЗА ИЗДАВАНЕ НА ЛИЧНА КАРТА

Еднократната помощ се отпуска по реда на чл. 16а от ППЗСП и нейният размер се определя до размера на гарантирания минимален доход. Отпуска се еднократно, като точният размер се определя от ал. 2 „в зависимост от разходите, необходими за заплащане на нормативно определените разходи и такси за издаване на личната карта и транспортни разходи“ чрез заповед на директора на дирекция „Социално подпомагане“ или упълномощено от него длъжностно лице.

Например лице, освободено от място за лишаване от свобода, което е социално слабо и с изтекъл личен документ, може да се възползва от този вид социална помощ. Без валиден личен документ лицето не може да се регистрира нито в дирекция „Бюро по труда“, нито да се възползва от услугите в друга финансова и административна служба, за да се осигури. Ако лицето живее в малко населено място, в което няма служба за издаване на лични документи, освен разхода по таксата за издаване на лична карта в размер на около 20 лв. може да се покрие и разходът за транспорт. Сумата в случая остава 55 лв. (ГМД = 75 лв. – 20 такса = 55 лв.), която може да покрие напълно този разход към 2020 г.

ЕДНОКРАТНА ПОМОЩ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ИЗОСТАВЯНЕТО И РЕИНТЕГРАЦИЯ НА ДЕТЕТО В СЕМЕЙНА СРЕДА, ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ ПРИ БЛИЗКИ И РОДНИНИ И В ПРИЕМНИ СЕМЕЙСТВА

Помощта се отпуска по реда на чл. 48 от Правилника за прилагане на закона за закрила на детето (ППЗЗД) и нейният размер се определя до петкратния размер на гарантирания минимален доход в рамките на една година. Отпуска се до четири пъти в годината чрез заповед на директора на дирекция „Социално подпомагане“ или упълномощено от него длъжностно лице. Тук особеното е, че помощта може да се отпусне и в натура.

МЕСЕЧНА ФИНАНСОВА ПОМОЩ ЗА ДЕЦА, НАСТАНЕНИ ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ ПРИ РОДНИНИ И БЛИЗКИ

Социалната помощ се отпуска по реда на чл. 49 от ППЗЗД и нейният размер се определя според възрастта на детето по следната схема (таблица 2):

Таблица 2. Схема за определяне на месечната финансова помощ за деца

Възраст на детето	Схема	Размер
до 7 години	3 * ГМД	225 лв.
от 7 до 14 години	3,5 * ГМД	262,50 лв.
от 14 до навършване на пълнолетие на детето, а ако учи - до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст	4 * ГМД	300 лв.

При този вид финансова помощ ГМД освен при определяне на размера на помощта се използва и за праг за право на помощ, който в чл. 49, ал. 1 е до петкратния размер на гарантирания минимален доход или 375 лв. за 2020 г.

Размерите и схемите за тяхното определяне са същите и при месечната социална помощ за деца, настанени за отглеждане в приемно семейство по чл. 50 от ППЗЗД. Гарантираният минимален доход се използва и при опре-

делянето на размера на добавката към тези помощи за деца с увреждания по чл. 51 от същия правилник. Схемата на определяне на добавката е 75 на сто от ГМД или 56,25 лв. независимо от дохода на семейството.

СХЕМИ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА РАЗМЕРИТЕ НА СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ, ИЗПОЛЗВАЩИ РАЗМЕРА НА ДМД

МЕСЕЧНА СОЦИАЛНА ПОМОЩ

Г. Шопов определя „месечните социални помощи като минимални доходи от последна инстанция за бедните лица и семейства и техния социално-икономически профил, определен най-вече от техния доходен (под линията на бедност), трудов (заети на минимални възнаграждения; безработни) и възрастов (пенсионери на минимална пенсия) статус. (Шопов, Г., 2018: 16) Този дефиниция най-точно описва ролята на този тип доход.

Според чл. 9. ал. 5 от ППЗСП „размерът на месечната помощ се определя като разлика между диференцирания минимален доход или сумата от диференцираните минимални доходи и доходите на лицата или семействата от предходния месец“.

Например за лице на възраст над 65 години, живеещо само, ДМД е 105 лв. и ако доходът от предходния месец възлиза на 80 лв., то месечната помощ ще бъде в размер на $105 \text{ лв.} - 80 \text{ лв.} = 25 \text{ лв.}$

СХЕМИ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА РАЗМЕРИТЕ НА ФИНАНСОВИ ПОМОЩИ ПО ЗАКОНА ЗА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ

Схемите от тази подточка регламентират почти всички семейни помощи, които обикновено са в основата на политиките по преодоляване на демографската криза. В нашата страна тази криза е силно изразена, което допълнително засилва значението на това подпомагане. Фактът, че размерите на основната част от семейните помощи се определя от закони, приемани всяка година чрез широко обществено обсъждане (Закона за държавния бюджет и Закона за държавното обществено осигуряване), а не от различни методики, формули и т.н., би трябвало да дава приоритет и стратегическа насоченост при тяхното определяне. На практика, обаче, това не е точно така. Размерът на линията на бедност в голяма част от семейните помощи за деца е почти равен или надвишава техния размер. На част от тях размерът им не е променян от няколко години (еднократните помощи при раждане на дете, при бременност), при други изменението е символично (месечни помощи за отглеждане на дете), а при трети имаше по-високо изменение спрямо същата социална група, но с различна възраст (месечната помощ за отглеждане на дете с трайно увреждане). Всичко това създава дисбаланси и противопоставяне на едни социални групи на други в

системата. За 2020 г. схемите за определяне на размерите на семейните помощи и самите размери са представени в таблица 3.

Таблица 3. Схеми за определяне на семейните помощи

Семейни помощи за деца (Закон за семейни помощи за деца изм. и доп., бр. 35 от 30.04.2019 г., в сила от 1.08.2019 г.)	Размер по Закон за държавния бюджет за 2020 г. в чл. 62
Месечните помощи за дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст със средномесечен доход на член от семейството за предходните 12 месеца, по-нисък или равен на 410 лв. по чл. 7.	с едно дете – 40 лв.; с две деца – 90 лв.; с три деца – 135 лв.; с четири деца – 145 лв., като за всяко следващо расте с 20 лв.
Месечните помощи за дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст със средномесечен доход на член от семейството за предходните 12 месеца е от 410,01 лв. до 510 лв. включително по чл. 7.	80 на сто от размера на помощта с едно дете – 32 лв.; с две деца – 72 лв.; с три деца – 108 лв.; с четири деца – 116 лв., като за всяко следващо расте с 20 лв.
Месечната помощ за деца, настанени за отглеждане в семейство на роднини, близки или в приемно семейство независимо от дохода на семейството по чл. 7, ал. 5. При близнаци, размерът на помощта за всяко дете близък не може да бъде по-нисък от 1,5-кратния размер на помощта за семейство с едно дете ал. 5.	с едно дете – 40 лв.; с две деца – 90 лв.; с три деца – 135 лв.; с четири деца – 145 лв., като за всяко следващо расте с 20 лв. 75 лв.
Еднократна помощ при бременност до 45 дни дохода на член от семейството е по-нисък или равен на 450 лв., по чл. 5а.	150 лв.
Еднократна помощ при раждане на живо дете, независимо от доходите на семейството по чл. 6. Еднократна помощ при осиновяване на дете, независимо от доходите на семейството, по чл. 6б - 250 лв.	първо дете – 250 лв.; второ дете – 600 лв.; трето дете – 300 лв.; четвърто и всяко следващо дете – 200 лв.
Еднократна помощ при раждане на живо дете, независимо от доходите на семейството с трайни увреждания 50 и над 50 на сто по чл. 6а.	100 лв.
Месечни помощи за отглеждане на дете до една година в размер, дохода на член от семейството е по-нисък или равен на 450 лв. по чл. 8.	100 лв.
Еднократна парична помощ за отглеждане на близнаци до навършване на една година от майка (осиновителка) по чл. 6а.	1200 лв. за всяко дете.

Еднократна помощ за отглеждане на дете от майка (осиновителка) студентка, учаща в редовна форма на обучение, независимо от доходите на семейството по чл. 8в.	2880 лв. на два транша по 1440 лв.
Месечни помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст, независимо от доходите на семейството по чл. 8д.	над 90 на сто – 490 лв. 71–90 на сто – 420 лв. 50–70,99 на сто – 350 лв.
Месечни помощи за дете без право на наследствена пенсия от починал родител по чл. 8е.	115 лв.

СХЕМИ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА РАЗМЕРИТЕ НА ФИНАНСОВИ ПОМОЩИ И СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ РЕГЛАМЕНТИРАНИ В ПОДНОРМАТИВНИ АКТОВЕ НАРЕДБИ И ЗАПОВЕДИ НА МИНИСТРИ

МЕСЕЧНА ЦЕЛЕВА ПОМОЩ ЗА ЗАПЛАЩАНЕ НА НАЕМ НА ОБЩИНСКИ ЖИЛИЩА

Според чл. 14. ал. 1 от ППЗСП праг на допускане до помощта се извежда като процент (250%) от диференцирания минимален доход. За хората с трайни увреждания няма финансови изисквания, а редът на получаване на тази помощ е по чл. 77 от ЗХУ.

Столична община в Наредбата за реда и условията за управление и разпореждане с общински жилища на територията на Столична община регламентира начина, по който се определя цена на наем. В чл. 58 от наредбата за основна наемна цена за 1 кв.м. полезна площ е определена сумата от 0,80 лв. към 2019 г. Тя се коригира до фактическата наемна цена по допълнителни показатели. Фактическата наемна цена се умножава по квадратните метри на жилището. Големината на жилището се определя по установени норми в чл. 17 ал. 1 спрямо броя хора – например за едночленно семейство до 25 кв.м. площ, за двучленно семейство до 40 кв.м. и т.н.

*Това означава, че за лице над 75 години, живеещо само, ДМД е 123,75 лв. * 250% = 309,37 лв. или това е доходът, до който се отпуска помощта. Нейният размер се определя в рамките на сумата за наем, но не повече от размера, определен с наредба на общината.*

ПОМОЩ ЗА ПОКРИВАНЕ РАЗХОДИТЕ НА ПЪТУВАНЕ ДВА ПЪТИ В ГОДИНАТА – ОТИВАНЕ И ВРЪЩАНЕ, С ЖЕЛЕЗОПЪТНИЯ ТРАНСПОРТ В СТРАНАТА

Социалната помощ се предоставя по реда на чл. 19 и чл. 20 от ППЗСП, като размерът ѝ се определя с наредба, издадена от министъра на финансите и от министъра на транспорта и съобщенията.

ЕДНОКРАТНА ПОМОЩ ЗА ПОКРИВАНЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА ДНЕВНИ И КВАРТИРНИ ЗА ТЯХ, ТЕХНИТЕ ПРИДРУЖИТЕЛИ И ДОНОРИ

Помощта се предоставя по реда на чл. 17 от ППЗСП, като размерът ѝ се определя съгласно приложение № 2 към Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина, приета с ПМС № 115 от 2004 г. В приложението са посочени максималните валутни размери на дневните и квартирни пари съобразно страните в света, до които се отпуска помощта.

ЦЕЛЕВИ ПОМОЩИ ЗА ИЗРАБОТВАНЕ, ПОКУПКА ИЛИ РЕМОНТ НА ПОМОЩНИ СРЕДСТВА, ПРИСПОСОБЛЕНИЯ, СЪОРЪЖЕНИЯ И МЕДИЦИНСКИ ИЗДЕЛИЯ

Целевата помощ се предоставя по реда на чл. 73 от ЗХУ и чл. 68, като размерът ѝ се определя съгласно Заповед за максималните размери на тези целеви помощи от министъра на труда и социалната политика съгласувано с министъра на финансите и министъра на здравеопазването. Съгласно чл. 71 хората с увреждания с отпусната целева помощ имат право и на парична компенсация „за пътни разходи в страната, когато тези помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия не могат да се изработят, закупят и/или ремонтират по настоящ адрес и тяхното присъствие е необходимо“. Размерите, до които могат да се изплащат целевите помощи, за 2019 г. са определени в Заповед №РД 01-365 от 22.05.2019 г.

ЦЕЛЕВА ПОМОЩ ЗА ОТОПЛЕНИЕ

Според чл. 3. ал. 1 от Наредба №РД-07-5/16.09.2008 г. „месечният размер на целевата помощ за отопление се определя на база левовата равностойност на 500 квтч електроенергия, от които 300 квтч дневна и 200 квтч нощна електроенергия, по осреднена крайна продажна цена на електроенергията за битов потребител към 31 октомври на текущата календарна година“. Размерът на тази социална помощ се определя със заповед на министъра на труда и социалната политика. Заповед №РД01-480 от 10.07.2019 г. определя помощта за отоплителен сезон 2019–2020 г. на 93,18 лв. на месец. Общият размер на помощта е умноженият месечен размер по месеците на отоплителния сезон (ноември–март). Всъщност този вид помощ не се определя спрямо схемата на ДМДО, а тя служи само за праг на достъп до целевата помощ. От 2018 г. се промени начинът на определяне на коефициентите на ДМДО.

Както стана ясно, начинът на отчитане на размера на помощта е върху левовата равностойност на електрическата енергия. Електрическата енергия е един от най-екологичните начини за отопление, лесно се отчита, но и от която домакинствата стават все по-зависими. С излизането на цената на електроенергията на свободния пазар за битовите потреби-

тели (т.нар. либерализиране на пазара на електрическа енергия) от 2021 г. е възможно да се стигне до сериозно увеличение на цената на електрическата енергия и от там до сериозен проблем с осигуряването ѝ за отопление на домакинствата. Когато прагът за получаване на целева помощ за отопление и размерите ѝ остават сравнително константни, а цените на енергоносителите са на свободния пазар и се определят ежесмесечно на борсите, ефективността на този тип целева помощ ще е силно ограничена. Сериозен недостатък, който посочват и други автори като Г. Шопов⁷ и В. Цанов⁸, е липсата на включване в това целево подпомагане на допълнителни енергийни нужди, които да покрива. Ето защо е необходимо да се преосмисли начинът на определяне както на границата на имащите право да получават такъв тип помощ, така и на начина на определяне на размера ѝ. Промяната е необходимо да бъде направена още тази година, за да могат да се посрещнат адекватно предизвикателствата от либерализирането на пазара на електроенергия за битовите потребители догодина.

ЕДНОКРАТНА ПОМОЩ ЗА ПОКРИВАНЕ ЧАСТ ОТ РАЗХОДИТЕ НА ДЕЦА ЗАПИСАНИ В ПЪРВИ КЛАС В НАЧАЛОТО НА УЧЕБНАТА ГОДИНА

Помощта се предоставя по реда на чл. 10а от Закона за семейните помощи за деца (ЗСПД), като размерът ѝ се определя съгласно ПМС по предложение на министъра на труда и социалната политика за съответната година. За учебната 2019/2020 г. по ПМС №184/19.06.2019 г. този размер е 250 лв. Праг за достъп е определен в Закона за държавния бюджет, който за 2020 г. е доходът на член от семейството да е по-нисък или равен на 450 лв. Този праг не се взема предвид при деца с трайни увреждания, деца с един жив родител и деца, настанени в семейства на роднини и близки и приемни семейства.

ПОМОЩ ЗА БЕЗПЛАТНО ПЪТУВАНЕ ВЕДНЪЖ В ГОДИНАТА С ЖЕЛЕЗОПЪТНИЯ И АВТОБУСНИЯ ТРАНСПОРТ В СТРАНАТА ЗА МНОГОДЕТНИ МАЙКИ

Помощта се предоставя по реда на чл. 8г от ЗСПД. Съгласно ал. 3 „редът за предоставяне и разходване на средствата за безплатния железопътен транспорт се определя с наредба на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията“.

Предоставянето на социални помощи се извършва по различни схеми на периодичност и начин на определяне на размерите им, което, от една страна, затруднява достъпа до системата на социално подпомагане за

⁷ Шопов, Г., (2018) Целевото социално подпомагане на хоризонт 2020: развитие, постижения, стратегически рамки и перспективи.

⁸ Цанов, В., (2012) Пазарът на труда и социалната защита в икономическото развитие на България .

клиентите ѝ, а от друга, затруднява работата на социалните работници в дирекциите „Социално подпомагане“. Многообразието и липсата на единна система на определяне и взаимозависимост на тези схеми създава предпоставки за негативни последици като:

- ✓ отслабване на системата и зараждане на малки подсистеми, които може и добре да работят, но които могат и да се конкурират макар и за две различни категории лица (например целевата помощ за наем на общинско жилище създадена като възможност в два закона или помощта за покриване разходите на пътуване два пъти в годината също в два закона);

- ✓ трудно планиране на ефектите при промяна на една схема спрямо останалите;

- ✓ трудности при изготвянето на дългосрочни стратегии и програми;

- ✓ рискове за създаване на дисбаланси между подпомагането на различните социални групи;

- ✓ рискове от повишаване на измамите със социален статус и изкуствено увеличаване на клиенти в „по-благоприятните“ за тях социални категории.

Положителна страна на така изградената система от схеми за определяне на социалните помощи е, че се гарантира в известна степен недопускането на грешки, които да проникнат в цялата социална система. Друга положителна страна е, че се въвежда използването като база при определянето на част от финансовите помощи на линията на бедност, която е по-благоприятна база.

Минимален доход в трудовата сфера

Минималните доходи в трудовата сфера в рамките на минималната работна заплата се определят по механизма на договаряне в Тристранния съвет по предложения на някоя от страните, но в крайна сметка юридически се приема от Министерски съвет.

Под минимални доходи в трудовата сфера се разбират доходи на лицата, чийто минимален размер е нормативно определен и гарантиран при полагането на труд за определено време с цел мотивация и възпроизводство на работната сила.

Основните критерии за обособяване на минималните доходи в трудовата сфера са:

- мотивация;
- производителност на труда;
- разход за труд;
- заетост;
- разход за възпроизводство на работната сила.

Минимална работна заплата

В Наредбата за договаряне на работната заплата, приета с ПМС №129 от 05.07.1991 г., в **чл. 10** е изведено определение за **минимална работна заплата (МРЗ)** като „най-ниското трудово възнаграждение за отработено време или за извършена работа“. Начинът за определяне на минималната работна заплата в България е посочен в Кодекса на труда в чл. 244. ал. 1: „Министерският съвет определя минималната работна заплата за страната“. През последните двадесет години Министерски съвет упражнява това си право основно съобразно политиката и политическата платформа, програма или коалиционно споразумение на управляващите и в по-малка част от реално изведени социално-икономически фактори. Този начин на определяне на минималната работна заплата води след себе си до множество трудности при обсъждането на размера и търсенето на консенсус в Тристранния съвет⁹. При последното събиране на съвета и обсъждане на поредното увеличение на МРЗ за 2020 г. консенсус не се постигна, като представителите на работодателските организации изразиха своето несъгласие с поредното административно вдигане и липсата на ясна методика, която да внесе ред и повече предвидимост за разходите им за труд. МРЗ за 2020 г. беше определена в размер на 610 лв. или 3,67 лв. на час бруто¹⁰, но всъщност той е съвсем друг. За да го получим, е необходимо да се изчисли и данъчно-осигурителната тежест (таблица 4).

Таблица 4. Пример за изчисление на нетен размер на МРЗ¹¹

Данъчно-осигурителни разходи	Отчисления от работодател (60%)		Отчисления от работник (40%)	
	%	лева	%	лева
Държавно обществено осигуряване (ДОО)	10,92	66,61	8,38	51,12
Здравно осигуряване (ЗО)	4,8	29,28	3,2	19,52
Трудова злополука и професионално заболяване (ТЗПБ)	0,5	3,05	0	0
Допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДОПО)	2,8	17,08	2,2	13,42

⁹ Тристранният съвет се състои от представители на държавата, представители на сдруженията на работниците и служителите и представители на работодателските сдружения

¹⁰ Брутна работна заплата „включва основната заплата и всички допълнителни плащания. Нетната работна заплата е разликата между брутната и направените удържки върху работната заплата. (Калчев, Р., И., Желев, К., Антонова, 2014: 163).

¹¹ За трета категория труд (най-масовата) и за лице родено след 31.12.1959г.

гуряване ДЗПО				
Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите” (ГВРС)	0	0		
Общо	19,02	116,02	13,78	84,06
Данъчна основа				525,94
Данък общ доход (ДОД)			10	52,59
Нетен размер		726,02		473,35

От представения разчет в таблица 4 се вижда, че всъщност минималната работна заплата за 2020 г. за работника в нетен размер е 473,35 лв., а разходът за труд на работодателя е 726,02 лв. (без другите разходи за условия на труд, работно облекло и т.н.) Разходът за труд на работодателя всъщност може да не е и вече посоченият, тъй като работодателят при вдигането на МРЗ е почти задължен (не нормативно, но по икономическата логика и практика) да вдигне и доходите на тези, които получават средни и високи заплати (в повечето случаи има по няколко равнища на заплащане на труда), тъй като в противен случай би се стигнало до тяхното изравняване. Това би довело до силно демотивиране на работниците и служителите в следствие на липсата на справедливост в заплащането, а оттам на загуба на служители и текучество на персонала. Друг проблем е невъзможността от страна на работодателите да заплащат по-високите цени на труда, което довежда до съкращаване на служители и производства и увеличаване на безработицата. Ето защо продължаването на тази практика на увеличаване на МРЗ без ясна и социално-икономически апробирана методика няма да помогне в дългосрочен план за реално повишаване на доходите и благосъстоянието на страната.

България на 5.01.2018 г. с решение №6 на Министерски съвет се внася предложение в Народното събрание за ратифициране на Конвенция 131¹² на Международната организация на труда за определяне на минималната работна заплата, приета на 22.06.1970 г., което по-късно се приема. Този акт по същество въвежда международните трудови стандарти и дава още едно основание и аргумент по посока изработването на механизъм за определяне на минималната работна заплата на базата на измерими и обективни фактори. По силата на Конвенцията и разпоредбите в чл. 1, ал. 1 нашата страна

¹² Конвенцията е ратифицирана от „53 държави членки на МОТ, 9 от които са държави членки на Европейския съюз – Франция, Латвия, Литва, Малта, Холандия, Португалия, Румъния, Словения и Испания“ (Маринова Е., (2017) Предлага се минималната заплата да се формира на база социално-икономически критерии. – <https://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/predlaga-se-minimalnata-zaplata-da-se-formira-na-baza-socialno-ikonomicheski-kriterii-250490/>).

„се задължава да създаде система за определяне на минималната работна заплата, която обхваща всички групи наети лица, чиито условия на трудова заетост са такива, че обхващането им би било целесъобразно“. Конвенцията в чл. 3 изисква при формирането на минималната работна заплата да се отчитат две групи фактори:

„а) Потребностите на работниците и техните семейства, като се вземат предвид общото равнище на заплатите в страната, разходите за живот, придобивки, обезпечавачи социалната сигурност, и относителния жизнен стандарт на други социални групи.

б) Икономическите фактори, включително изискванията за икономическо развитие, нивата на производителност и желанието за постигане и поддържане на високо равнище на заетост“ (по мотиви от проектозакона за ратифициране на Конвенция 131 на МОТ).

В оперативния план на Министерство на труда и социалната политика за 2019 г. МРЗ е приоритет в политиката по доходите. Този приоритет се изразява чрез продължаване на „дейността по разработване и приемане на критерии и показатели/индикатори/механизъм/ за определяне на минималната работна заплата, както и достигане на равнище на минималната работна заплата от 650 лв. в края на мандата“. Междувременно бизнесът реализира няколко инициативи за обсъждане на модели и методики за определяне на минималната работна заплата.

Предложения за модели и методики за определяне на минималната работна заплата

През 14.09.2018 г. на кръгла маса, проведена в гр. София, на тема Модели за договаряне на минимална работна заплата (МРЗ) на основа на създадения „Модел на обективна оценка на производителността на труда и обвързването ѝ с договарянето на доходите от труд“ Теодор Дечев¹³ предлага следния модел за договаряне на минималната работна заплата (МРЗ):

¹³ Ключов експерт по проекта <https://www.eufunds.bg/>

„А. В Кодекса на труда, чл. 244 точка 1 (съгласно която Министерският съвет определя минималната работна заплата за страната) се отменя;

Б. ПМС в Наредбата за договаряне на работната заплата, приета с ПМС №29 от 05.07.1991 г., Раздел III. Принципи, начини и процедури за определяне на минималната работна заплата за страната се отменя;

В. С ПМС в Наредбата за договаряне на работната заплата се приема нов Раздел III. „Договаряне на минимална работна заплата“

3. Посоки за продължаващи действия за подобряване на колективното договаряне

Окончателен отказ от административното определяне на минималната месечна работна заплата (МРЗ) и сключване на националното споразумение за въвеждане на механизъм за договарянето ѝ;

Отказ от определяне на минимални осигурителни доходи (МОД) и замяната им в перспектива (надяваме се достатъчно близка) с договаряне на минимални работни заплати по икономически дейности;

Пълно прехвърляне на определянето на допълнителните възнаграждения за прослужено време и професионален опит (така наречените „класове“) в сферата на колективното договаряне;

Въвеждане на практиките на договаряне на производителността на труда в колективното договаряне в Република България.“

Предлага се и методика, по която да се определя размерът на brutната МРЗ, която да „фиксира горна и долна граница на размера ѝ, които са съответно: официалната линия на бедност, умножена по 1,2 и 45% от прогнозираната brutна средна работна заплата (СРЗ) за страната, изчислена на база предварителните данни на НСИ. В изчисленията на очакваното ниво на средната заплата за следваща година ще се включи и прогнозната стойност на нарастването на компенсацията на един нает от последната актуална средносрочна бюджетна прогноза на правителството“ (Алексиев, Я., 2018).

Друго предложение по отношение на определянето на МРЗ дават М. Манчева, и Ст. Стаматов (2017), които посочват, че „не трябва да се допуска ситуация, при която държавата определя минимална заплата, чийто нетен размер (след удържане на дължимия данък и лични задължителни осигурителни вноски) е по-нисък от определената официална линия на бедност“ (Манчева, М., Ст., Стаматов, 2017: 37). Техният механизъм за определяне на МРЗ включва:

„разработване и приемане от социалните партньори на правила („механизъм“) за определяне размера на минималната заплата, който включва:

- дефиниране на „коридор“ за определяне на минималната заплата спрямо средната брутна месечна заплата за страната за предходната година (предходните 12 месеца) в частния сектор, например от 40 до 50%;

- ежегодни прегледи на минималната заплата и преговори между социалните партньори за нейния размер през следващата година;

- премахване на директната връзка между размера на минималната заплата и различни показатели или за извършване на действия, регламентирани в много на брой нормативни актове“ (пак там: 43).

Авторски модел за определяне на минималната работна заплата

Представеният модел се гради на три елемента: единият е промени в нормативната база, вторият е извеждане на основни критерии, третият е определяне на съотношение между тях и включването им в методика.

Промени в нормативната база

В Кодекса на труда, чл. 244 точка 1 се добавя, че минималната работна заплата за страната се определя от Методика за определяне на минимална работна заплата за страната приета с ПМС. В Наредбата за договаряне на работната заплата, ПМС №29 от 05.07.1991 г., в раздел III. Принципи, начини и процедури за определяне на минималната работна заплата за страната се добавя новият начин за определяне. Запазват се всички регламентирани допълнителни плащания към заплата, като се включва и още едно добавка за степен на образование. Размерът на добавката да прогресира в зависимост от изискуемата за длъжността и притежаваната от заемащото я лице образователно-квалификационна или научна степен на висшето образование. По този начин ще се разшири допълнителното заплащане към заплатата не само за образователно-научните степени, но и с включването на другите две образователно-квалификационни степени – бакалавър и магистър. Приемане на методика за определяне на минимална работна заплата за страната включваща предложените критерии и формула по-долу.

Критерии

Критериите се делят на две групи, включени и в Конвенция 131:

Съотношение и тежест на критериите

Съотношението на двете групи критерии е поравно 50:50. По този начин може да се изведе следната формула:

$$MP3_{t+1} = (MP3_{t-1} * (ПТ_{t-1} + ИПЦ_{t-1})) \pm K (CP3_{t-1} * 45\% \text{ допустим интервал } MP3_{t-1} * 50\%) \geq 1,5 \text{ ЛБ}_{t-1}$$

където

t е текуща календарна година;

t-1 – предходна календарна година;

t+1 – следваща календарна година;

MP3 – минимална работна заплата за страната;

ПТ – производителност на труда;

ИПЦ – индекс на потребителските цени, обявен от НСИ;

K – коригиращ коефициент или това е съотношението между MP3 и CP3, което да не е по-малко от 45 и не повече от 50%;

ЛБ – линия на бедност.

Коефициентът се включва само в случаи на излизане от границите на съотношението. Изравнителният коефициент се прилага в размер до достигане на границата (долна или горна), когато изчисленият по формула размер е под или над допустимата граница. Размерът на MP3 не може да бъде по-малък от 1,5 от размера на линията на бедност.

Пример за определяне на размера на MP3 за 2021 г. по методиката:

$$MP3_{2021} = MP3_{2020} * (ПТ_{2020} + ИПЦ_{2020}) \pm K (CP3_{2020} * 45\% \text{ допустим интервал } MP3_{2020} * 50\%) \geq 1,5 \text{ ЛБ}_{2020}.$$

Да предположим, че производителността на труда за 2020 г. ще е 3%, индексът на потребителските цени ще е 2,5%, а средната работна заплата ще е 1280 лв. Като заместим стойностите по формулата получаваме:

$$610 * (3 + 2,5) \pm (1280 * 45\% \text{ и } 1280 * 50\%) = (610 * 5,5) \pm (\text{интервала е } 576 \text{ долна граница и } 640 \text{ горна граница}) = 643,55 - 3,55 = 640 \text{ лв.}$$

В примера коефициентът се включва и е със знак минус, за да се спази правилото MP3 да не е по-малка от 45, но не повече от 50% от CP3.

Прилагаме и другата корекция на линията на бедност, която за 2020 г. е $363 * 150\% = 544,50$ лв., което е по-малко от определения размер на MP3 от 640 лв., т.е. не е нужна корекция.

Актуализацията на МРЗ да се случва в началото (януари) на всяка календарна година.

Представеният модел е съобразен с основните изисквания на Конвенция 131 на МОТ. Този модел или негов модифициран вариант биха били добра основа за траен и независим от конюнктурни фактори начин на определяне на размера на минималната заплата. По този начин институционалното определяне се допълва с елементи на пазарния принцип. Логиката на изведената формула е да се постигне относително равен ръст в темпа на повишаване/намаляване на заплащането на труда спрямо растежа на производителността на труда и издръжката на живота на всички нива на заплащане. По този начин ще се постигне по-голям баланс и ще се изключи възможността от големи разлики между МРЗ и СРЗ. Ще се постигне по-лесно прогнозиране на разходите за труд на работодателите, тъй като ще знаят предварително колко ще им струва той още в началото на годината както за минималната заплата, така и за другите зависещи от нея в известна степен заплати. Ще се стимулират самите работодатели да определят заплащането на труда на всички нива, според изработеното и според осигуряването на издръжката на работната сила, а не според неикономически (емоционално-роднински или приятелски) критерии, тъй като размерът на заплатите на различните нива ще е обвързан. Наред с изложените предимства на така предложената методика и модел за определяне на МРЗ са възможни и следните ограничения и проблеми:

- запазва се моделът на обща минимална заплата за цялата страна и за всички икономически сектори, което не отразява тяхната специфика и възможности;
- не са включени всички икономически фактори при формирането на формулата;
- жизненият стандарт се получава при оборота на всички доходи, а не само на тези от наемен труд.

Схемата за определяне на минималната работна заплата в трудовата сфера се характеризира с:

- *Административно определяне на размерите ѝ*
 - ✓ *без ясни и измерими социално-икономически критерии;*
 - ✓ *без консенсус през последните години между социалните партньори;*
 - ✓ *без модел и методика.*
- *Липса на изградена система*
 - ✓ *няма обвързаност на МРЗ с линията на бедност;*
 - ✓ *липсват утвърдени процентни съотношения на МРЗ спрямо другите нива на възнаграждение и основно със средната работна заплата.*

- *Липса на гъвкавост при определянето ѝ съобразно регионите на страната.*

Представеният в тази точка модел и методика за определяне на МРЗ се опитва да отговори на изведените дотук характеристики по посока на тяхното подобряване.

Минимални доходи в държавното обществено осигуряване

Минималните доходи в сферата на държавното обществено осигуряване се определят от няколко органа и равнища в управлението на сферата по подобие на социалното подпомагане. Тези органи са: Народно събрание (с приемането на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване и Закона за държавния бюджет) – най-високо равнище, следвано от Министерски съвет (с приемането на постановления). Особеното тук е, че определянето на оперативни равнища на социалните плащания (за всеки отделен случай) се осъществява от Националния осигурителен институт и неговите териториални поделения, без институтът да е на пряко подчинение на Министерството на труда и социалната политика.

Под минимални доходи в системата на държавното обществено осигуряване се разбират доходи на лицата и семействата, чийто минимален размер е нормативно определен и гарантиран при участие в социалноосигурителната система или при определени условия установени в нормативен акт.

Основните критерии за обособяване на минималните доходи в системата на държавното обществено осигуряване са:

- възраст;
- осигурителен принос;
- определени условия в нормативен акт;
- обществено признание на заслуги към обществото.

Минимална пенсия за осигурителен стаж и възраст и социална пенсия за старост

За целите на настоящата студия се приема дефиницията за **пенсия** като „периодично плащане, което замества загубения доход от труд при трайно загубена работоспособност поради старост, при инвалидност поради общо заболяване, поради трудова злополука и професионална болест или при смърт на осигуреното лице“ (Христосков, Й., 2018: 65). Размерът на пенсията за осигурителен стаж и възраст (ПОСВ) се изчислява по създадена методика за изчисляване на индивидуални коефициенти за пенсиите. През 2018 г. беше приета нова, в която се премахва изчисляването на 3-годишна база в 15-годишен период преди 31.12.1996 г. и се прие „индивидуалният коефи-

циент да се изчислява от осигурителния доход на лицето за периодите след 31 декември 1999 г. до датата на отпускане на пенсията, но за период, не по-малък от 36 месеца“ (Методика за изчисляване на индивидуалния коефициент за пенсиите, отпуснати с начална дата след 31.12.2018 г.). След настъпило обществено напрежение старата методика не бе напълно отхвърлена, а до 2022 г. изчисленията ще се правят по двете съобразно по-благоприятната за пенсиониращото се лице. **Минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст** по чл. 68, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване се определя със Закона за държавния бюджет за съответната година¹⁴, с което се повишава действително изчисленият размер по методиката. Тя е част от групата на пенсиите, свързани с трудова дейност, и служи за база, определяща минималните размери на други пенсии от същата група, представени в таблица 5.

Таблица 5. Пенсията за осигурителен стаж и възраст като база за определяне размера на други пенсии (по чл. 75, чл. 79, чл. 81 от Кодекс за социално осигуряване бр. 99 от 17.12.2019 г., в сила от 1.01.2020 г.)

Вид пенсия	Схема		Размер от 01.07.2020
	Трайно намалена работоспособност	Процент	
Пенсия за инвалидност поради общо заболяване	над 90 на сто	115% * ПОСВ	287,50 лв.
	71-90 на сто	105% * ПОСВ	262,50 лв.
	50-70,99 на сто	85% * ПОСВ	212,50 лв.
Пенсията за инвалидност поради грудова злополука или професионална болест	над 90 на сто	125% * ПОСВ	312,50 лв.
	71-90 на сто	115% * ПОСВ	287,50 лв.
	50-70,99 на сто	равен на ПОСВ	250 лв.
Наследствена пенсия		75% * ПОСВ	187,50 лв.

Размерът на **социалната пенсия за старост (СПС)** се определя с постановление на Министерски съвет¹⁵. Тя е част от групата на пенсиите, несвързани с трудова дейност, и служи за база определяща други пенсии от същата група, представени в таблица 6.

¹⁴ От 01.01 до 30.06.2020 г. – 219,43 лв., а от 01.07 до 31.12.2020 г. – 250 лв. (Закон за държавното обществено осигуряване за 2020 г., чл. 10).

¹⁵ За 2019 г. – 132,74 лв. ПМС №136 от 06.06.2019 г.

Таблица 6. Социална пенсия за старост като база за определяне размера на други пенсии (по чл. 86, чл. 88, чл. 90а от Кодекс за социално осигуряване бр. 99 от 17.12.2019 г., в сила от 1.01.2020 г.)

Вид пенсия	Схема		Размер
	Трайно намалена работоспособност	Процент	
Пенсия за военна инвалидност Редници и сержанти	над 90 на сто	150% * СПС	199,11 лв.
	71–90 на сто	140% * СПС	185,84 лв.
	50–70,99 на сто	115% * СПС	152,65 лв.
Офицери	над 90 на сто	160% * СПС	212,38 лв.
	71–90 на сто	150% * СПС	199,11 лв.
	50–70,99 на сто	120% * СПС	159,29 лв.
Пенсия за военна инвалидност	над 90 на сто	150% * СПС	199,11 лв.
	71–90 на сто	140% * СПС	185,84 лв.
	50–70,99 на сто	115% * СПС	152,65 лв.
Социална пенсия за инвалидност ¹⁶	над 90 на сто	120% * СПС	159,29 лв.
	от 71 до 90 на сто	110% * СПС	146,01 лв.

Принципно промяната във вече отпуснатите пенсии (осъвременяване на пенсиите) се случва по правилото на т.нар. „златно швейцарско правило – всяка година от 1-ви юли всички отпуснати пенсии до края на предходната година се осъвременяват с процент, който се получава като сбор, половинки на ръста на средния осигурителен доход и на индекса на потребителските цени“ (Интервю с Бисер Петков в БНТ 1, „Още от деня“, 28.09.2018 г.). През последните години промяната е в рамките на 3–6% на година. При увеличаването на минималната социална пенсия за старост и тази за осигурителен стаж и възраст се увеличават и размерите на свързаните с тях други минимални пенсии. Промяната на размерите на СПС и ПОСВ не се случва успоредно за всяка година (вж. таблица 9), техният размер не зависи нито от

¹⁶ От 1 януари 2019 г. социалните пенсии за инвалидност се прекратяват, тъй като изплащането им се продължава под формата на месечна финансова помощ за хора с увреждания по ЗХУ.

минималната заплата, нито от линията на бедност¹⁷, а от политическо решение. Поради различната схема на промяна на размера на тези минимални пенсии, и особено за ПОСВ, се стига до „стопяване“ през последните години на разликите между нея и средната пенсия за страната, което води до дисбаланси в размерите на тези минимални плащания и в социалноосигурителната система като цяло. Важното е да се уточни, че пенсиите за осигурителен стаж и възраст се отпускат на база приносен момент в социалноосигурителната система. Това означава, че размерите им отразяват времето и размера на осигуряването на лицата. Когато се омаловажи значението на този приносен момент, се губи доверието в системата, а то е от изключително значение за стабилността ѝ.

Обезщетения и помощи по КСО/от ДОО

При изчисляването на размер на обезщетенията подходът е малко по-различен от този на пенсиите, но на същия приносен принцип. Размерът на обезщетенията се изчислява на база на установен процент (различен за различните видове) от среднодневното брутно трудово възнаграждение¹⁸ за определен период. Някои от размерите се определят и нормативно със Закона за държавното обществено осигуряване. В таблици 7 и 8 са представени подробно схемите за определяне на обезщетенията и помощите.

¹⁷ Линията на бедност се взема като праг за отпускане единствено на коледни и великденски добавки към пенсиите.

¹⁸ „Среднодневният доход за периода, от който се изчислява дневното парично обезщетение, се определя, като сборът на brutните трудови възнаграждения и/или осигурителния доход, и/или пропорционалната част от минималната работна заплата за периодите и/или дохода, от който са изчислени паричните обезщетения за временна неработоспособност и/или за бременност и раждане, и/или при осиновяване на дете до 5-годишна възраст за периодите, се раздели на общия брой на работните дни по календар за същия период“ (Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, бр. 40 от 17.05.2019 г., в сила от 17.05.2019 г., чл. 32, ал. 2).

Таблица 7. Парични обезщетения¹⁹ по Кодекса за социално осигуряване (КСО) за 2020 г.

Вид парично обезщетение	Размер на обезщетението
Обезщетения при временна неработоспособност и трудоустрояване	
При временна неработоспособност по чл. 41.	
<i>Поради общо заболяване</i>	70 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение (СДБТВ) или среднодневния осигурителен доход (СОД) за първите 3 дни за сметка на работодателя. За следващите дни 80 на сто от СДБТВ или СОД за периода от 18 месеца, но не повече от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.
<i>Поради трудова злополука или професионална болест</i>	90 на сто от СДБТВ или СОД за трудова злополука или професионална болест. За самоосигурените лица – 80 на сто от размера на внесените осигуровки за последните 18 месеца.
При трудоустрояване	
<i>Поради временно намалена работоспособност поради общо заболяване, трудова злополука или проф. болест по чл. 47</i>	в размер на разликата между полученото СДБТВ през 18-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от среднодневния размер на максималния месечен осигурителен доход (СДРМОД), и получаваното СДБТВ след трудоустрояването.
<i>Поради бременност, кърмене или напреднало лечение ин-витро по чл. 48.</i>	в размер на разликата между полученото СДБТВ през 24-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от СДРМОД, и получаваното СДБТВ след трудоустрояването.
Обезщетения за майчинство	
<i>При бременност и раждане по чл. 48а; б; 49</i>	90 на сто от СДБТВ или СОД, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност поради бременност и раждане. Не по-ниско от минималната дневна работна заплата за страната.
<i>При отглеждане на дете до 2 год. възраст по чл. 52а</i>	380 лв. на месец (Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г., чл. 12). 50 на сто от 380 лв. = 190 лв. на месец При неизползван допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст

¹⁹ Посочените в таблицата са основните случаи на обезщетение, с което не се изчерпват всички, а най-често използваните и представящи различните схеми на образуване на размерите им.

<i>При осиновяване на дете до 5 г. възраст по чл. 53б</i>	Изплаща обезщетение в размера, определен по реда на чл. 49, за срок до 365 дни от деня на предаването на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст.
Парични обезщетения за безработица	
<i>Парични обезщетения за безработица по чл. 54а, б</i>	60 на сто от среднодневното възнаграждение или СОД върху който са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ за последните 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. Дневен минимален размер на обезщетението за безработица за 2020 г. – 9,00 лв., и дневен максимален размер на обезщетението за безработица за 2020 г. – 74,29 лв. (Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г., чл. 11). Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася.
<i>За трудова злополука и професионална болест по чл. 55, 56</i>	90 на сто от СРД БТВ

Таблица 8. Парични помощи по наредба за паричните обезщетения и помощи от ДОО за 2020 г.

Вид парична помощ	Размер на помощта
Еднократна помощ при смърт на осигурено лице по чл. 36	540 лв. (Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г., чл. 13)
Парична помощ за инвалидност поради общо заболяване по чл. 38	дневният размер на паричното обезщетение за временна неработоспособност, се умножи по 60.

Определянето на минималните доходи в системата на държавното обществено осигуряване се характеризира със следното:

- *Административно определяне на размерите на голяма част от минималните доходи:*
 - ✓ *определянето на минималната ПОСВ и социалната пенсия за старост става без ясни и измерими социално-икономически критерии;*
 - ✓ *определяне на обезщетението по майчинство за втората година, за безработица, помощта при смърт на осигурено лице и т.н.*
- *Изградена система в определянето на минималните доходи:*
 - ✓ *обвързаност на минималната ПОСВ и социалната пенсия за старост с размерите на множество други минимални пенсии;*
 - ✓ *заложен ясни процентни съотношения на обезщетенията спрямо осигурителния доход и съобразно останалите обезщетения.*

- *Голям брой възможности за социални плащания без принос в социалноосигурителната система, което не дава добър сигнал на осигуряващите се:*

- ✓ *пенсиите несвързани с трудова дейност по брой видове са колкото тези свързани с трудова дейност.*

- *Лесни и разбираеми формули за изчисляване на обезщетенията и помощите. По отношение на размерите на пенсиите тече процес на преминаване към по-опростен начин за тяхното изчисление.*

Модел на определяне на размерите на минималните доходи във взаимосвързана система

От нивата на минималната работна заплата, минималната пенсия от трудова дейност, гарантирания минимален доход и линията на бедност може да се съди за състоянието на социалната политика в страната, а от начина им на определяне става ясно постига ли се социалната справедливост, икономическото равновесие и устойчивостта на социалната политика. През последните няколко години все по-често се говори и налагат мнения за търсенето на справедливи и икономически измерими начини и методи за определянето на тези размери. Промените се правят „на парче“ и без обща стратегия и визия какво се цели да се постигне – да се реши моментен проблем на определена социална група (както често се случва), или да се подходи с глобално мислене и търсене на системно решение, с което да не се стига до социално напрежение в която и да е социална група.

В таблица 9 са изведени номиналните размери в сравнителен план на минималните доходи за последните десет години.

Таблица 9²⁰. Номинални размери на минималните доходи (2010–2020)

Вид доход	ГМД	ЛБ	МРЗ		СПС	ПОСВ
Години	лева	лева	бруто лева		лева	лева
2010	65	211	240		100,86	136,08
2011	65	211	250 (x)		100,86	136,08
2012 (01)	65	236	270		100,86	136,08 (01)
2012 (05)	65	236	290		100,86	145 (06)
2012 (x)	65	236	280		100,86	141,28 (x)
2013 (01)	65	241	310		100,86	145 (01)
2013 (04)	65	241	310		110	150 (04)

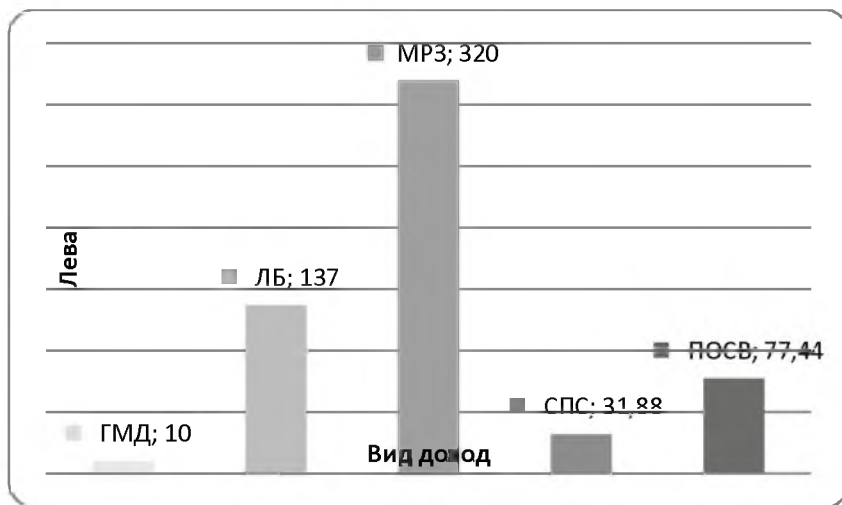
²⁰ Данните са от съответните Постановления на Министерския съвет, Годишни доклади за ДОО 2011–2018 г. и Основни макроикономически показатели и показатели за Държавното обществено осигуряване.

2013 (x)	65	241	310		107,72	148,75 (x)
2014 (01)	65	251	340		111,50	150 (01)
2014 (07)	65	251	340		111,50	154,50 (07)
2014 (x)	65	251	340		111,50	152,25 (x)
2015 (01)	65	286	360		114,08	154,50 (01)
2015 (07)	65	286	380		114,08	157,44 (07)
2015 (x)	65	286	370		114,08	155,97 (x)
2016 (01)	65	300	420		116,65	157,44 (01)
2016 (07)	65	300	420		116,65	161,38 (07)
2016 (x)	65	300	420		116,65	159,41 (x)
2017 (01)	65	314	460		119,56	161,38 (01)
2017 (07)	65	314	460		119,56	180 (07)
2017 (10)	65	314	460		119,56	200 (10)
2017 (x)	65	314	460		119,56	175,69 (x)
2018 (01)	75	321	510		123,28	200 (01)
2018 (07)	75	321	510		123,28	207,60 (07)
2018 (x)	75	321	510		123,28	203,80 (x)
2019 (01)	75	348	560		132,74	207,60 (01)
2019 (07)	75	348	560		132,74	219,43 (07)
2019 (x)	75	348	560		132,74	213,52 (x)
2020 ²¹ (01)	75	363	610		132,74	219,43 (01)
2020 (07)	75	363	610		132,74	250 (07)
2020 (x)	75	363	610		132,74	234,72 (x)
Общо ръст	10	152	370		31,88	98,64

Размерите на минималните доходи се променят почти всяка година през периода 2010–2019 г. Най-често променяни са МРЗ и ПОСВ, които се променят в някои от годините повече от един път. На другия полюс е ГМД, който за периода е променил размера си само веднъж. От диаграма 1 става ясно, че с най-висок ръст на увеличение е минималната работна заплата и линията за бедност, а с най-нисък – гарантираният минимален доход. Изоставането в пъти на ГМД от ЛБ е показател за нуждата от нов начин за неговото определяне или най-малкото обвързването му с линията. В противен случай все по-трудно ще става да се обясни как животът поскъпва, от една страна, а в същото време минималните гарантирани средствата за оцеляване на индивида остават почти същите.

²¹ Данните са към март 2020 г.

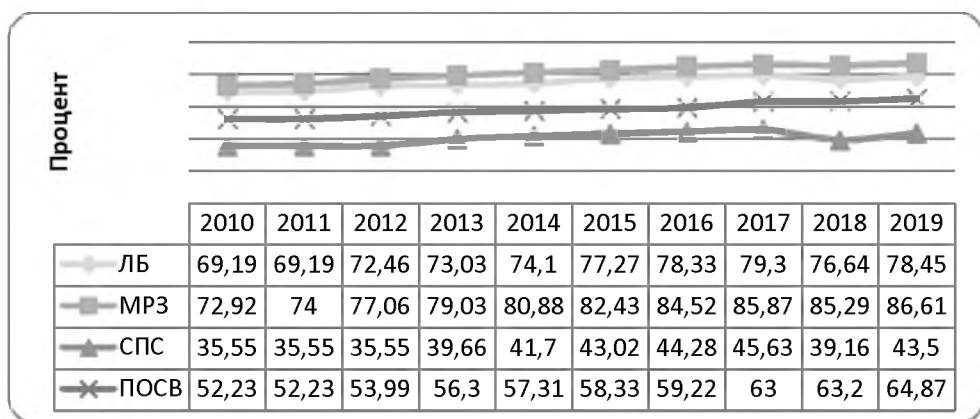
Ръст на минималните доходи за периода 2010–2019 г.

Диаграма 1

В диаграма 2 са представени и съотношенията на размера на ГМД спрямо другите минимални доходи разглеждани в студията.

Съотношение на минималните доходи спрямо размера на ГМД (2010–2019)

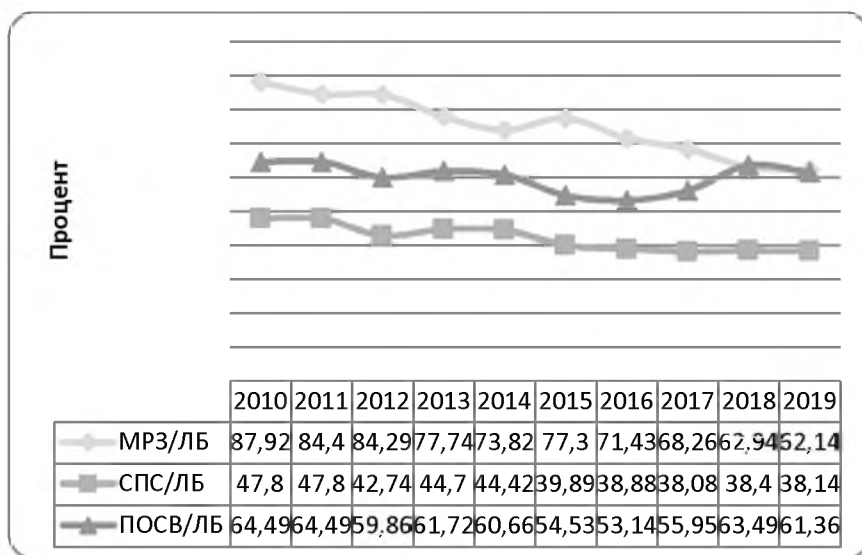

Диаграма 2

Съотношението между размера на ГМД и размерите на другите изследвани минимални доходи се характеризира с устойчива и плавна тенденция на все по-голямо разделяне. В изследвания период най-близки са били в

началото на периода и най-далече в края. По-динамично е съотношението на ГМД със СПС, където от 2010–2012 г. се запазва еднаква дистанция, след което разликите в размерите им се увеличават до 2017 г., когато се наблюдава пик. През 2018 г. разликата им се връща почти на нивата от 2013 г., а 2019 г. тенденцията отново е нагоре. Много по-плавно се движи съотношението между ГМД и линията на бедност с почти същата динамика. Нарастването на размерите на СПС, МРЗ и ПОСВ само по-себе си говори за увеличаване на доходите на населението, но това е само имажинерно, тъй като наред с тях нараства и линията на бедност, което означава, че инфлационните процеси всъщност „стопяват“ това увеличение. Тази тенденция най-видно се откроява при съотношението на тези три минимални дохода със самата линия на бедност, представено в диаграма 3.

**Съотношение на размера на минималните доходи спрямо ЛБ
(2010–2019)**

Диаграма 3

В края на изследвания период стойностите показват, че въпреки високото увеличаване на размерите на минималните доходи не се постига сериозно увеличаване на благосъстоянието, тъй като едновременно с доходите поскъпва и животът. Тези резултати само доказват нуждата от обвързване на по-голямата част от минималните доходи с линията на бедност като устойчиво и планомерно съотношение.

Икономическата логика изисква да се направи и съпоставка на минималната работна заплата със средната работна заплата.

Таблица 10. Размери и съотношения на МРЗ към СРМ

Вид доход	МРЗ	СРМ	Съотношение МРЗ към СРМ
Години	бруто лева	бруто лева	процент
2010	240	648	37,04%
2011 (х)	250	686	36,44%
2012 (х)	280	731	38,30%
2013	310	775	40%
2014	340	822	41,36%
2015 (х)	370	878	42,14%
2016	420	948	44,30%
2017	460	1037	44,36%
2018	510	1135	44,93%
2019 ²²	560	1257	44,55%
Общо ръст	320	609	

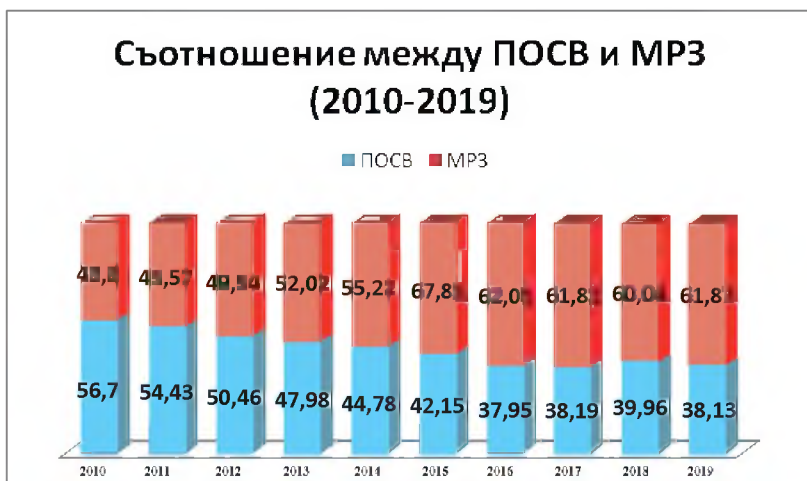
От данните на изследвания период, представени в таблица 10, могат да се направят следните обобщения и изводи:

- ✓ Първо, тенденцията е на нарастване на двата дохода, като това става по-плавно в първите години и по-рязко в последните особено за МРЗ;
- ✓ Второ, съотношението между МРЗ и СРМ намалява в полза на минималната заплата;
- ✓ Трето, не се отчитат сериозни сътресения в икономиката на страната от това сближаване.

Това означава, че нива на съотношение между 45–50% са възможни за постигане за напред, което ще гарантира по-висок стандарт на живот за ниско платените работници и по-осезаемо отдръпване на МРЗ от линията на бедност.

В края на анализа на състоянието на размера на минималните доходи се стига и до последното съотношение на минималната работна заплата с минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст, представено в диаграма 4.

²² Средната работна заплата за 2019 г. е изведена по предварителни данни от Националния статистически институт (НСИ).

Диаграма 4

Тук тенденцията е обратна. От съотношение, което е в полза на минималния размер на ПОСВ през 2010, 2011 и 2012 г., в края на анализирания период 2016–2019 г. относителния дял на МРЗ вече е по-голям. Изоставането на минималната пенсия за осигурителен стаж и доход спрямо минималната заплата е сериозно въпреки политиките направени през последните години по административното увеличаване. Съотношението показва, че ПОСВ е под прага на 40% от осигурителния доход²³, които са декларирана стойност, която следва да се стига според последните реформи в социално-осигурителната система. Към момента се получава така, че ПОСВ в повечето случаи не отговаря на реално изчисления размер по методика, не достига линията на бедност, не достига и прага за процент от осигурителния доход. Това автоматично включва по-голямата част от пенсионерите в категорията на социално слабите лица, въпреки че са се осигурявали през целия си трудов стаж за риска старост. Голяма част от тях се нуждаят от социална подкрепа през системата за социално подпомагане. Т.е. социалноосигурителната система по настоящия модел не постига целта си.

На база на направения преглед в настоящата студия на схемите за определяне на минималните доходи, от една страна, и фактическото състояние, видимо от изведените абсолютни стойности и съотношения на минималните доходи в трите сфери, от друга, е конструиран моделът за определяне на размерите на минималните доходи във взаимосвързана система, представен в схема 1. На този етап моделът по-скоро схематизира филосо-

²³ Размерът на МРЗ през последните няколко години се явява и като минимален осигурителен доход.

фията на системата, отколкото да дава готово решение. Необходимо да се направи икономическа обосновка от специалисти в областта на икономиката и финансите за възможностите за реализацията му в този вид в реална среда, като се апробира.

Вид доход	ГМД	СП	ЛБ	Семейни помощи за деца и финансова подкрепа на хора с увреждания	МРЗ бруто	Обезщетения и помощи от ДОО	Пенсии ОСВ
Съотношение	50%	Съкупността на месечните помощи на едно лице да е под ЛБ, а когато добавим целевите, да не надвишават МРЗ		По-голяма гъвкавост в политиките, съобразно управленски програми	Не по-ниска от 45% и по-висока от 50% от СРЗ. Нивата на МРЗ да не падат под 1,5 от ЛБ	Съобразно приноса във фонда, но не по-малко от ЛБ	Съобразно приноса във фонда и по методиката, но не по-малко от ЛБ
Вид доход	ЛБ	ЛБ/МРЗ	ЛБ	Гъвкавост	ЛБ/СРЗ (бруто)	ЛБ	ЛБ
Цел	Преодоляване на застрашеното оценяване	Подпомагане на социално слаби		Интегриране в обществото/ подкрепа за принос към обществото	Самостоятелно справяне	Подкрепа при настъпване на осигурителен риск	

Схема 1. Графично представяне на модела

Моделът представлява взаимна свързаност на размерите на минималните плащания в единна система в съотношения както следва:

- ГМД (се запазва), но се въвежда обективен начин на неговото изменение чрез съотношение с ЛБ

Пример ЛБ 2020 е $363 \cdot 50\% = 181,50$ лв.

- Социалните помощи (СП) продължават да се изчислява по стария модел, като съвкупността от месечните помощи на едно лице да стигат най-много до нивата на линията на бедност, но когато прибавим и целевите, да не надвишават размера на МРЗ.

Пример: Най-високият коефициент при определяне на ДМД е на категорията „Лица над 75 години, живеещи сами“ 165% от ГМД = $165\% \cdot 181,50 = 299,48$ лв. За отоплителен сезон 2019–2020 г. месечния размер на целевата помощ за отопление например е 93,18 лв. или $299,48 + 93,18 = 393,66$ лв. < 610 МРЗ за 2020 г. в двата случая се спазва правилото.

- Семейни помощи за деца, финансова подкрепа на хора с увреждания, на хора в напреднала и старческа възраст и техните размери да се изменят с по-голяма гъвкавост от политиките съобразно управленските програми. Тук вече видът и размерите им е добре да се определят съобразно възможностите на бюджета и приоритетите на управление.

- МРЗ се определя съобразно представения вече по-горе модел и методика.

- Пенсиите да се определят съобразно приноса във фонда и по методиката, но минималните им размери за ОСВ да не са по-малко от определената за страната ЛБ. Не е нормално пенсията на човек, осигурявал се на минимална заплата, да не може да стига при пенсиониране поне линията на бедност, особено в този период, когато обикновено и разходите му се увеличат, и то при положение, че МРЗ е най-малко 150% по-висока от ЛБ. При предложения тук модел и при сегашните размери на ЛБ и МРЗ минималната ПОСВ би следвало да е в диапазона 55–60% от МРЗ. Към момента този процент е по-нисък, т.е. това изменение ще привнесе и изменения в размера на осигурителната вноска, което от своя страна би повишило осигурителната тежест.

Ефектите, които цели да постигне моделът, са следните:

- постигане на по-добра кохерентност между трите така или иначе взаимозависими сфери;

- по-справедлив и предвидим начин на измененията на минималните доходи в страната;

- засилване на защитната функция на държавата на нискодоходните слоеве на населението.

Реализацията на модела включва изпълнение на следните предложения за изменения във всяка от трите сфери:

*Предложения за изменения при определянето на минималните доходи
в държавната сфера за социално подпомагане*

Линията на бедност да стои в основата на определяне на по-голям обхват от други минимални доходи и социални помощи (СП). Например социалната помощ за хората с увреждания по ЗХУ се определя от благоприятна основа, изменяща се ежегодно, а добавката за децата с увреждания в ППЗД остава функция от ГМД. Най-малкото и в двата случая става въпрос за хора с увреждания.

Основните минимални доходи и месечните социални помощи да се определят с методики, където е възможно по представената система, която да е устойчива във времето. Разликите в политиките да се случват в подпомагането с целевите помощи. Т.е. базата да е гарантирана във времето, а разликите да са в надграждането – при интегрирането или подкрепата за принос към обществото.

*Предложения за изменения при определянето на минималните доходи
в трудовата сфера*

Размерът на минималната работна заплата да гарантира стандарт на живот по-висок поне в един път и половина от този, определен от линията на бедност. Да се съблюдава и съотношението на МРЗ да се запази достатъчно голямо с това на СРЗ. В схема 1 са дадени примерни съотношения, които е добре да се спазват. Не трябва да се позволява съществуването т.нар. работещи бедни, както се случва през последните години, най-малкото защото по конституция страната се определя като социална.

*Предложения за изменения при определянето на минималните доходи в
сферата на държавното обществено осигуряване*

Социалната пенсия за старост да последва примера на социалната пенсия за инвалидност от 2019 г. и да се прехвърли като финансова подкрепа на хора в напреднала и старческа възраст без стаж и доход и поради невъзможност да се издържат от трудова дейност и от своите доходи, като се предоставя от агенцията за „Социално подпомагане“. Така или иначе нейното отпускане е обвързано с дохода на лицето както при социалната помощ, а и двата дохода се покриват от държавния бюджет. Свързаните с размера на СПС инвалидни пенсии (гражданска и военна) могат да се определят или от размера на минималната пенсия по инвалидност за общо заболяване, или чрез ПМС.

Справедливо определяне на размерите на пенсиите не само чрез осъвременяване на годишна база, но и чрез преизчисление съобразно осигурителния доход на всеки пет години. Така по-старите пенсии ще се доближават

в по-голяма степен с новоотпуснатите, от една страна, и от друга, увеличаването на минималните ще е съразмерно с останалите доходи и няма да е предпоставка за увеличаване на социално слабите пенсионери.

Отпускането на „коледни и великденски добавки“ към пенсиите да става по-справедлив начин или да се намери по-добър механизъм за определяне на имащите право да ги вземат. В последните години като праг за право на тях се използва линията на бедност, но лицата не доказват доход. Дохода им се определя на база размера на тяхната отпусната пенсия, без да се вземат другите видове доходи, които може да притежават лицата. Това, че едно лице взема минимална пенсия, не го прави автоматично социално слабо или нуждаещо се от подкрепа. По този начин излиза, че се заобикаля принципът на социално подпомагане при доказана потребност от подпомагане. Ако лицето се нуждае от подпомагане, то би следвало да е социално слабо, а ако то не е, защо ще има право на подпомагане? Разбира се, това не е социално подпомагане по смисъла на ЗСП, но защо тогава се използва линия на бедност? И ако не е социално подпомагане, а подкрепа или бонус, тогава защо всички пенсионери не я вземат (още повече, че тези с по-голяма пенсия имат и по-голям принос в социалноосигурителната система). Ако причината е ограниченият ресурс, то тогава той трябва да се разходва още по-целенасочено само към тези, които наистина имат нужда. Вярно е, че принципът на солидарност е сред водещите в нашата социалноосигурителна система, но солидарност на база на покриване на размер на доход поради невъзможност лицето да го достигне, в противен случай този принцип ще се сблъска с друг общочовешки – този на справедливостта. С подобни мерки само може да се постигне подкопаване на доверието към социалноосигурителната система.

Заклучение

Определянето на схемите и размерите на минималните доходи е един от лостовете за провеждането на политики по доходите и като цяло на социалната политика от различните правителства и техните управленски програми. Когато това става без ясна методология и без единна система, то всяко изменение „на парче“ може да доведе до дисбаланси както между отделните минималните доходи и социални плащания, така и между минималните, средни и максимални доходи и плащания, което от своя страна води до проблеми със социалната справедливост и социално-икономическата стабилност. С ратифицирането на Конвенция 131 страната вече се задължава да изработи механизъм, по който да определя размера на МРЗ, и това трябва да стане в обозримо бъдеще. Обновената методика за определяне на линията на бедност е крачка напред за постигане на социално-икономическа справедливост. Необходимо е обаче още да се работи по преосмислянето на начините

за определяне на другите минимални доходи, особено ГМД, и то във взаимосвързана система.

Конструиранияте автори модели – моделът за определяне на минималната работна заплата и моделът за определяне на размерите на минималните доходи, във взаимосвързана система постигат целта на изследването. Те могат да се използват от изследователите и работещите специалисти в сферата на социалното подпомагане, държавното обществено осигуряване и сферата на икономиката на труда пряко или като база за конструирание на други модели за решаването на социално-икономическите проблеми в страната. Представените два модела могат да са стимулите и основата за подобряване на нормативната база в страната по отношение на минималните доходи. Това би помогнало при спазването на изискванията на международните нормативни документи, по които България е страна, и при подобряването на жизнения стандарт на населението.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексиев, Я. (2018) Механизмът за минималната работна заплата излиза на светло. <https://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/mehanizmyt-za-minimalnata-rabotna-zaplata-izliza-na-svetlo-268738/> (посетен на 12 март 2019 г.) [Aleksiev, Ja. (2018) *Mehanizmat za minimalnata rabotna zaplata izliza na svetlo*. <https://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/mehanizmyt-za-minimalnata-rabotna-zaplata-izliza-na-svetlo-268738/> (poseten na 12 mart 2020 g.)]
- Богданов, Г., Б. Захариев (2009) Доклад Анализ на ситуацията по отношение на схемите за минимални доходи в България. Преглед на националните политики. [Bogdanov, G., B. Zahariev (2009) *Doklad Analiz na situacijata po otnoshenie na shemite za minimalni dohodi v Balgarija Pregled na nacionalnite politiki*]
- Дечев, Т. (2018) Презентация от кръгла маса проведена в гр. София на тема Модели за договаряне на минимална работна заплата (МРЗ) на основа на създадения „Модел на обективна оценка на производителността на труда и обвързването ѝ с договарянето на доходите от труд“. – http://www.ised.bg/wp-content/uploads/2018/11/2018_09_14_Presentation_Teodor_Detchev_Modeli_na_kolektivno_dogovaryane_na_Proizvoditelnostta_na_truda.pdf [Dečev, T. (2018) *Prezentacija ot krugla masa provedena v gr. Sofija na tema Modeli za dogovarjane na minimalna rabotna zaplata (MRZ) na osnova na sazhdanija „Model na obektivna ocenka na proizvoditelnostta na truda i obvarzvaneto j s dogovarjaneto na dohodite ot trud“*.]
- Доклад от Бисер Петков – Министър на труда и социалната политика относно: Проект на Постановление на Министерския съвет за приемане на Методика за определяне на линията на бедност за страната. <https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=230&lang> [Doklad ot Biser Petkov – Ministar na truda i socialnata politika otnosno: Proekt na

Postanovlenie na Ministerskija savet za priemane na Metodika za opredeljane na linijata na bednost za stranata.]

Държавното обществено осигуряване през 2011 г., НОИ, 2012.
https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/Doo_prez_2011.pdf (посетен на 03 март 2020 г.). [Dържавното обшtestveno osigurjavane prez 2011 g., NOI, 2012. – www.nssi.bg (poseten na 03 mart 2020 g.)]

Държавното обществено осигуряване през 2012 г., НОИ, 2013.
https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/DOO_prez_2012.pdf
(посетен на 03 март 2020 г.). [Dържавното обшtestveno osigurjavane prez 2012 g., NOI, 2012. – www.nssi.bg (poseten na 03 mart 2020 g.)]

Държавното обществено осигуряване през 2013 г., НОИ, 2014.
https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/DOO_prez_2013.pdf (посетен на 03 март 2020 г.). [Dържавното обшtestveno osigurjavane prez 2013 g., NOI, 2012. www.nssi.bg (poseten na 03 mart 2020 g.)]

Държавното обществено осигуряване през 2014 г., НОИ, 2015. -
https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/DOO_prez_2014.pdf
(посетен на 03 март 2020 г.). [Dържавното обшtestveno osigurjavane prez 2014 g., NOI, 2012. www.nssi.bg (poseten na 03 mart 2020 g.)]

Държавното обществено осигуряване през 2015 г., НОИ, 2016.
https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/DOO_prez_2015.pdf (посетен на 03 март 2020 г.). [Dържавното обшtestveno osigurjavane prez 2015 g., NOI, 2012. – www.nssi.bg (poseten na 03 mart 2020 g.)]

Държавното обществено осигуряване през 2016 г., НОИ, 2017.
https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/DOO_prez_2016.pdf (посетен на 03 март 2020 г.). [Dържавното обшtestveno osigurjavane prez 2016 g., NOI, 2012. – www.nssi.bg (poseten na 03 mart 2020 g.)]

Държавното обществено осигуряване през 2017 г., НОИ, 2018.
https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/DOO_prez_2017.pdf (посетен на 03 март 2020 г.). [Dържавното обшtestveno osigurjavane prez 2017 g., NOI, 2012. – www.nssi.bg (poseten na 03 mart 2020 g.)]

Държавното обществено осигуряване през 2018 г., НОИ, 2019.
https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/DOO_%20prez_2018.pdf (посетен на 03 март 2020 г.). [Dържавното обшtestveno osigurjavane prez 2018 g., NOI, 2012. – www.nssi.bg (poseten na 03 mart 2020 g.)]

Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. – ДВ, бр. 99 от 17.12.2019 г., в сила от 01.01.2020 г. -
<https://www.nssi.bg/images/bg/legislation/laws/zbdoo-2020.pdf> [Zakon za bjudžeta na dържавното обшtestveno osigurjavane za 2020 g. Obn. - DV, br. 99 ot 17.12.2019 g., v sila ot 01.01.2020 g. –
<https://www.nssi.bg/images/bg/legislation/laws/zbdoo-2020.pdf>]

Закон за държавния бюджет на Република България за 2020 г. – ДВ, бр.100, 20.12.2019 г.
<https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=143562> [Zakon za dържавnija bjudžet na Republika Bălgarija za 2020 g. Obn., DV, 16 dekemvri 2019 g. <https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=143562>]

- Закона за закрила на детето с посл. изм. – ДВ, бр. 24 от 22.03.2019 г., в сила от 1.01.2020 г. [Zakona za zakrila na deteto s posl. izm. DV. br. 24 ot 22.03.2019 g., v sila ot 1.01.2020 g.]
- Закон за семейни помощи за деца посл. изм. и доп. – ДВ, бр. 35 от 30.04.2019 г., в сила от 1.08.2019 г. [Zakon za semejni pomošti za deca s posl. izm. i dop., DV. br. 35 ot 30.04.2019 g., v sila ot 1.08.2019 g.]
- Закон за социално подпомагане с посл. изм. и доп. – ДВ, бр. 35 от 30.04.2019 г., в сила от 01.08.2019 г. [Zakon za socialno podpomagane s posl.izm. i dop., DV. br. 35 ot 30.04.2019 g., v sila ot 01.08.2019g.]
- Закон за хора с увреждания с посл. изм. и доп. – ДВ, бр. 24 от 22.03.2019 г., в сила от 01.01.2020 г. [Zakon za hora s uvreždaniya s posl. izm. i dop., DV. br. 24 ot 22.03.2019 g., v sila ot 01.01.2020g.]
- Заповед № РД 01-365 от 22.05.2019 г. на министъра на МТСП. <http://asp.government.bg/bg/deynosti/sotsialno-podpomagane/podkrepa-na-horata-s-uvrezhdaniya/pravo-na-tselevi-pomoshti> [Zapoved № РД 01-365 ot 22.05.2019 г. na ministăra na MTSP. <http://asp.government.bg/bg/deynosti/sotsialno-podpomagane/podkrepa-na-horata-s-uvrezhdaniya/pravo-na-tselevi-pomoshti>]
- Заповед № РД01-480 от 10.07.2019 г. на министъра на МТСП. <https://www.mlsp.government.bg/ckfinder/userfiles/files/zapoved-otoplenie-2019-2020.pdf> [Zapoved № РД 01-480 ot 10.07.2019 г. na ministăra na MTSP. <https://www.mlsp.government.bg/ckfinder/userfiles/files/zapoved-otoplenie-2019-2020.pdf>]
- Индекси на цените за малка по състав кошница (ИЦМК) от 100 на брой социално-полезни и жизненонеобходими стоки и услуги (Методология). https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/metadata/CPI_methodology_2019-BG.pdf4 (посетен на 23 март 2020 г.). [Indeksi na cenite za malka po šastav košnica (ICMK) ot 100 na broj socialnopolezni i žiznenoneobhodimi stoki i uslugi (Metodologija) - https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/metadata/CPI_methodology_2019-BG.pdf4 (poseten na 23 mart 2020 g.)]
- Индекси на цените на малка по състав кошница (ИЦМК). <https://www.nsi.bg/bg/content/2506/%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%B8%D0%BF%D1%86> (посетен на 23 март 2020 г.). [Indeksi na cenite na malka po šastav košnica (ICMK). <https://www.nsi.bg/bg/content/2506/%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%B8%D0%BF%D1%86> (poseten na 23 mart 2020 g.)]
- Интервю с Бисер Петков в БНТ 1, „Още от деня“, 28.09.2018 г. <https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=763&lang=> (посетен на 03 декември 2019 г.). [Intervju s Biser Petkov v BNT 1, “Ošte ot denja“, 28.09.2018 g.]

<https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=763&lang=>
(posетен na 03 dekemvri 2019 g.)]

Интервю с Бисер Петков в БНТ, „Сутрешен блок“, 05.12.2018 г.
<https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=769> (посетен
na 03 декември 2019 г.). [Intervju s Biser Petkov v BNT, „Sutresen blok“,
05.12.2018 г.]

<https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=769> (poseten
na 03 dekemvri 2019 g.)]

Калчев, Р., И. Желев, К. Антонова (2014) Икономика на труда. Варна. [Kalčev, R., I.
Želev, K. Antonova (2014) Ikonomika na truda. Varna.]

Конвенция 131 на Международната организация на труда за определяне на мини-
малната работна заплата, приета на 22 юни 1970 г. в Женева. [Konvencija 131
na Meždunarodnata organizacija na truda za opredeljane na minimalnata rabotna
zaplata, prieta na 22 juni 1970 g. v Ženeva]

Кодекс за социално осигуряване посл. изм. и доп. – ДВ, бр. 99 от 17.12.2019 г., в
сила от 1.01.2020 г. [Kodeks za socialno osigurjavane s posl.izm. i dop., DV. br.
99 ot 17.12.2019 g., v sila ot 1.01.2020 g.]

Кодекс на труда посл. доп. – ДВ, бр. 79 от 8.10.2019 г. [Kodeks na truda s posl. dop.,
DV. br. 79 ot 8.10.2019 g.]

Манчева, М., Ст. Стаматов (2017) Тенденции и въздействие на минималната заплата
в България след 1999 г. и влиянието върху икономическото развитие. – *Ико-
номически и социални алтернативи*, 1.

https://www.unwe.bg/uploads/Alternatives/Maria_Stanimir_Alternativi%20br_1_2_017_BG-3.pdf [Mančeva, M., St. Stamatev (2017) Tendencii i vāzdejstvие na
minimalnata zaplata v Bālgarija sled 1999 g. i vlijanieto vārhу ikonomičeskoto
razvitie. - Ikonomičeski i socialni alternativи, 1.
https://www.unwe.bg/uploads/Alternatives/Maria_Stanimir_Alternativi%20br_1_2_017_BG-3.pdf]

Маринова Е. (2017) Предлага се минималната заплата да се формира на база соци-
ално-икономически критерии. [https://www.investor.bg/ikonomika-i-](https://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/predlaga-se-minimalnata-zaplata-da-se-formira-na-baza-socialno-ikonomicheski-kriterii-250490/)
[politika/332/a/predlaga-se-minimalnata-zaplata-da-se-formira-na-baza-socialno-](https://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/predlaga-se-minimalnata-zaplata-da-se-formira-na-baza-socialno-ikonomicheski-kriterii-250490/)
ikonomicheski-kriterii-250490/ (посетена на 25 март 2020 г.). [Marinova E.
(2017) Predlaga se minimalnata zaplata da se formira na baza socialno-
ikonomicheski kriterii. [https://www.investor.bg/ikonomika-i-](https://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/predlaga-se-minimalnata-zaplata-da-se-formira-na-baza-socialno-ikonomicheski-kriterii-250490/)
[politika/332/a/predlaga-se-minimalnata-zaplata-da-se-formira-na-baza-socialno-](https://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/predlaga-se-minimalnata-zaplata-da-se-formira-na-baza-socialno-ikonomicheski-kriterii-250490/)
ikonomicheski-kriterii-250490/ (posetena na 25 mart 2020 g.)]

Методика за изчисляване на индивидуален коефициент.

http://www.nssi.bg/images/bg/legislation/methods/metodika_za_IK_2018.pdf
[Metodika za izčisljavane na individualen koeficient.

http://www.nssi.bg/images/bg/legislation/methods/metodika_za_IK_2018.pdf]

Методика за изчисляване на индивидуалния коефициент за пенсиите, отпуснати с
начална дата след 31.12.2018 г.

http://www.nssi.bg/images/bg/legislation/methods/metodika_za_IK_2019.pdf
[Metodika za izčisljavane na individualnija koeficient za pensiite, otpusnati s
načalna data sled 31.12.2018 –

http://www.nssi.bg/images/bg/legislation/methods/metodika_za_IK_2019.pdf]

- Милина, В. (2014) От постиндустриална към неоиндустриална икономика.
https://procon.bg/system/files/it4sec_reports_112.pdf [Milina, V., (2014) Ot postindustrialna kām neoindustrialna iekonomika
https://procon.bg/system/files/it4sec_reports_112.pdf]
- Наредбата за договаряне на работната заплата посл. изм. – ДВ, бр. 40 от 11 май 1993 г. (посетен на 03 март 2020 г.). [Naredбата za dogovarjane na rabotnata zaplata s posl. izm. DV. br. 40 ot 11 maj 1993 g. (poseten na 03 mart 2020 g.)]
- Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване с посл. изм. – ДВ, бр.40 от 17.05.2019 г., в сила от 17.05.2019 г. [Naredбата za paričnite obezštetenija i pomošti ot dāržavnoto obštествено osigurjavane s posl. izm. DV. br.40 ot 17.05.2019g., v sila ot 17.05.2019 g.]
- Наредба за структурата и организацията на работната заплата с посл. доп. – ДВ, бр. 49 от 29.06.2012 г., в сила от 1.07.2012 г. [Naredba za strukturata i organizacijata na rabotnata zaplata s posl. dop. DV., br. 49 ot 29.06.2012 g., v sila ot 1.07.2012 g.]
- Наредба за служебните командировки и специализации в чужбина с посл. изм. – ДВ, бр.2 от 06.01. 2017 г. [Naredba za služebnite komandirovki i specializacii v čužbina s posl. dop. DV., br. 2 ot 06.01.2017 g.]
- Наредба № РД-07-5/16.09.2008 за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление с посл. изм. и доп. – ДВ, бр.51 от 28 юни 2019 г. [Naredba № RD-07-5/16.09.2008 za uslovijata i reda za otpuskane na celeva pomošt za otopenie s posl. izm. i dop. DV. br.51 ot 28 juni 2019g.]
- Наредба за реда и условията за управление и разпореждане с общински жилища на територията на Столична община приета с Решение № 466 по Протокол № 53 от 14.07.2005 г., посл. изм. Решение № 2817 от 24.04.2019 г., по адм. дело №716/2019 г., VI тричленен състав по описа на Административен съд - София-град. [Naredba za reda i uslovijata za upravljenje i razporeždane s obštinski žilišta na teritorijata na Stolična obština prieta s Rešenje № 466 po Protokol № 53 ot 14.07.2005 g., posl. izm. Rešenje № 2817 ot 24.04.2019g., po adm. delo №716/2019 g., VI tričlenen sāstav po opisa na Administrativen sād – Sofia-grad.]
- Националният статистически институт (НСИ) –
<https://www.nsi.bg/bg/content/3928/%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%BE> (посетен на 13 март 2020 г.)
 [Nacionalen statističeski institut (NSI) –
<https://www.nsi.bg/bg/content/3928/%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%BE> (poseten na 13 mart 2020 g.)]
- Оперативен план на МТСП за 2019, утвърден със заповед № РД 01-23/10.01.2019 г.
https://www.mlsp.government.bg/ckfinder/userfiles/files/dokumenti/Strategichesko%20planirane/OPERATIVEN_PLAN_2019-last.docx [Operativen plan na MTSP za 2019, utvārden sās zapoved № RD 01-23/10.01.2019 g.]
- Основни макроикономически показатели и показатели за Държавното обществено осигуряване. -
https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/Mai_n_Macroeconomic_Dinam_pokazатели_2018.PDF [Osnovni makroikonomičeski pokazатели i pokazатели na Dāržavnoto obštествено osigurjavane.

<https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazateli/Mai n Macroeconomic Dinam pokazateli 2018.PDF>

- Постановление № 6 на МС от 15.01.2009 г. за определяне нов месечен размер на гарантирания минимален доход. – ДВ, бр. 7 от 27.01.2009 г., в сила от 01.01.2009 г. [Postanovlenie № 6 na MS ot 15.01.2009 g. za opredeljane nov mesečen razmer na garantiraniya minimalen dohod. Obn., DV, br. 7 ot 27.01.2009 g., v sila ot 01.01.2009 g.]
- Постановление № 305 на МС от 19.12.2017 г. за определяне нов месечен размер на гарантирания минимален доход. – ДВ, бр. 102 от 22.12.2017 г., в сила от 01.01.2018 г. [Postanovlenie № 305 na MS ot 19.12.2017 g. za opredeljane nov mesečen razmer na garantiraniya minimalen dohod. Obn., DV, br. 102 ot 22.12.2017 g., v sila ot 01.01.2018 g.]
- Постановление № 184 от 19.06.2019 г. за определяне на размера на еднократната помощ за ученици, записани в първи клас на държавно или общинско училище, за покриване на част от разходите в началото на учебната 2019/2020 година. – ДВ, бр. 58 от 23.07.2019 г. [Postanovlenie № 184 ot 19.06.2019 g. za opredeljane na razmera na ednokratna pomošt za učenici, zapisani v pŕvŕi klas na dŕžavno ili obštŕnsko učilište, za pokrivane na čast ot razhodite v načaloto na učebnata 2019/2020 godina. Obn., DV, br. 58 ot 23.07.2019 g.]
- Постановление № 180 на МС от 30.07.2011 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната.
<https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=53815>
[Postanovlenie № 180 na MS ot 30.07.2011 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata.
<https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=53815>]
- Постановление № 300 на МС от 10.11.2011 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната. – ДВ, бр. 91 от 18.11.2011 г., в сила от 01.05.2012 г. [Postanovlenie № 300 na MS ot 10.11.2011 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata. Obn., DV, br. 91 ot 18.11.2011 g., v sila ot 01.05.2012 g.]
- Постановление № 250 на МС от 11.11.2012 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната. – ДВ, бр. 80 от 11.11.2012 г., в сила от 01.01.2013 г. [Postanovlenie № 250 na MS ot 11.11.2012 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata. Obn., DV, br. 80 ot 11.11.2012 g., v sila ot 01.01.2013 g.]
- Постановление № 249 на МС от 31.10.2013 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната. – ДВ, бр. 97 от 08.11.2013 г., в сила от 01.01.2014 г. [Postanovlenie № 249 na MS ot 31.10.2013 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata. Obn., DV, br. 97 ot 08.11.2013 g., v sila ot 01.01.2014 g.]
- Постановление № 419 на МС от 17.12.2014 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната. – ДВ, бр. 105 от 19.12.2014 г., в сила от 01.01.2014 г. [Postanovlenie № 419 na MS ot 17.12.2014 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata. Obn., DV, br. 105 ot 19.12.2014 g., v sila ot 01.01.2014 g.]
- Постановление № 375 на МС от 28.12.2015 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната. – ДВ, бр. 1 от 05.01.2016 г., в сила от

- 01.01.2016 г. [Postanovlenie № 375 na MS ot 28.12.2015 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata. Obn., DV, br. 1 ot 05.01.2016 g., v sila ot 01.01.2016 g.]
- Постановление № 141 на МС от 13.07.2017 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната. – ДВ, бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 01.01.2017 г. [Postanovlenie № 141 na MS ot 13.07.2017 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata. Obn., DV, br. 58 ot 18.07.2017 g., v sila ot 01.01.2017 g.]
- Постановление № 22 на МС от 22.01.2017 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната. – ДВ, бр. 11 от 31.01.2017 г., в сила от 01.01.2017 г. [Postanovlenie № 22 na MS ot 22.01.2017 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata. Obn., DV, br. 11 ot 31.01.2017 g., v sila ot 01.01.2017 g.]
- Постановление № 316 на МС от 20.12.2017 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната. – ДВ, бр. 102 от 22.12.2017 г., в сила от 01.01.2018 г. [Postanovlenie № 316 na MS ot 20.12.2017 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata. Obn., DV, br. 102 ot 22.12.2017 g., v sila ot 01.01.2018 g.]
- Постановление № 320 на МС от 20.12.2018 г. за определяне нов размер на минималната работна заплата за страната. – ДВ, бр. 107 от 28.12.2018 г., в сила от 01.01.2019 г. [Postanovlenie № 320 na MS ot 20.12.2018 g. za opredeljane nov razmer na minimalnata rabotna zaplata za stranata. Obn., DV, br. 107 ot 28.12.2018 g., v sila ot 01.01.2019 g.]
- Постановление № 136 на МС от 06.06.2019 г. за определяне нов размер на социалната пенсия за старост. – ДВ, бр. 46 от 11.06.2019 г., в сила от 01.07.2019 г. [Postanovlenie № 136 na MS ot 06.06.2019 g. za opredeljane nov razmer na socialnata pensija za starost. Obn., DV, br. 46 ot 11.06.2019 g., v sila ot 01.07.2019 g.]
- Постановление № 257 на МС от 30.10.2009 г. за определяне размера на линията на бедност за страната за 2010 г. – ДВ, бр. 89 от 10.11.2009 г. [Postanovlenie № 257 na MS ot 30.10.2009 g. za opredeljane razmera na linijata na bednost za stranata za 2010 g. Obn., DV, br. 89 ot 10.11.2009 g.]
- Постановление № 299 на МС от 10.11.2011 г. за определяне размера на линията на бедност за страната за 2012 г. – ДВ, бр. 91 от 18.11.2011 г. [Postanovlenie № 299 na MS ot 10.11.2011 g. za opredeljane razmera na linijata na bednost za stranata za 2012 g. Obn., DV, br. 91 ot 18.11.2011 g.]
- Постановление № 242 на МС от 23.10.2013 г. за определяне размера на линията на бедност за страната за 2014 г. – ДВ, бр. 94 от 29.10.2013 г. [Postanovlenie № 242 na MS ot 23.10.2013 g. za opredeljane razmera na linijata na bednost za stranata za 2014 g. Obn., DV, br. 94 ot 29.10.2013 g.]
- Постановление № 334 на МС от 23.10.2014 г. за определяне размера на линията на бедност за страната за 2015 г. – ДВ, бр. 89 от 28.10.2014 г. [Postanovlenie № 334 na MS ot 23.10.2014 g. za opredeljane razmera na linijata na bednost za stranata za 2015 g. Obn., DV, br. 89 ot 28.10.2014 g.]
- Постановление № 269 на МС от 30.10.2015 г. за определяне размера на линията на бедност за страната за 2016 г. – ДВ, бр. 86 от 06.11.2015 г. [Postanovlenie № 269 na MS ot 30.10.2015 g. za opredeljane razmera na linijata na bednost za

страната за 2016 г. Обн., ДВ, бр. 86 от 06.11.2015 г.]

Постановление № 23 на МС от 26.01.2017 г. за определяне размера на линията на бедност за страната за 2017 г. – ДВ, бр. 11 от 31.01.2017 г. [Postanovlenie № 23 na MS ot 26.01.2017 g. za opredeljane razmera na linijata na bednost za stranata za 2017 g. Obn., DV, br. 11 ot 31.01.2017 g.]

Постановление № 280 на МС от 08.12.2017 г. за определяне размера на линията на бедност за страната за 2018 г. – ДВ, бр. 99 от 12.12.2017 г. [Postanovlenie № 280 na MS ot 08.12.2017 g. za opredeljane razmera na linijata na bednost za stranata za 2018 g. Obn., DV, br. 99 ot 12.12.2017 g.]

Постановление № 170 на МС от 17.08.2018 г. за определяне размера на линията на бедност за страната за 2019 г. – ДВ, бр. 70 от 24.08.2018 г., в сила от 1.01.2019 г. [Postanovlenie № 170 na MS ot 17.08.2018 g. za opredeljane razmera na linijata na bednost za stranata za 2019 g. Obn., DV, br. 70 ot 24.08.2018 g., v sila ot 1.01.2019 g.]

Постановление № 128 на МС от 25.05.2009 г. за определяне нов размер на социалната пенсия за старост. – ДВ, бр. 42 от 05.06.2009 г., в сила от 01.07.2009 г. [Postanovlenie № 128 na MS ot 25.05.2009 g. za opredeljane nov razmer na socialnata pensija za starost. Obn., DV, br. 42 ot 05.06.2009 g., v sila ot 01.07.2009 g.]

Постановление № 332 на МС от 20.12.2012 г. за определяне нов размер на социалната пенсия за старост. – ДВ, бр. 103 от 20.12.2012 г., в сила от 01.01.2013 г. [Postanovlenie № 332 na MS ot 20.12.2012 g. za opredeljane nov razmer na socialnata pensija za starost. Obn., DV, br. 103 ot 20.12.2012 g., v sila ot 01.01.2013 g.]

Постановление № 153 на МС от 17.06.2014 г. за определяне нов размер на социалната пенсия за старост. – ДВ, бр. 50 от 17.06.2014 г., в сила от 01.07.2014 г. [Postanovlenie № 153 na MS ot 17.06.2014 g. za opredeljane nov razmer na socialnata pensija za starost. Obn., DV, br. 50 ot 17.06.2014 g., v sila ot 01.07.2014 g.]

Постановление № 130 на МС от 28.05.2015 г. за определяне нов размер на социалната пенсия за старост. – ДВ, бр. 40 от 28.05.2015 г., в сила от 01.07.2015 г. [Postanovlenie № 130 na MS ot 28.05.2015 g. za opredeljane nov razmer na socialnata pensija za starost. Obn., DV, br. 40 ot 28.05.2015 g., v sila ot 01.07.2015 g.]

Постановление № 136 на МС от 08.06.2016 г. за определяне нов размер на социалната пенсия за старост. – ДВ, бр. 45 от 14.06.2016 г., в сила от 01.07.2016 г. [Postanovlenie № 136 na MS ot 08.06.2016 g. za opredeljane nov razmer na socialnata pensija za starost. Obn., DV, br. 45 ot 14.06.2016 g., v sila ot 01.07.2016 g.]

Постановление № 116 на МС от 22.06.2017 г. за определяне нов размер на социалната пенсия за старост. – ДВ, бр. 51 от 27.06.2017 г., в сила от 01.07.2017 г. [Postanovlenie № 116 na MS ot 22.06.2017 g. za opredeljane nov razmer na socialnata pensija za starost. Obn., DV, br. 51 ot 27.06.2017 g., v sila ot 01.07.2017 g.]

Постановление № 136 на МС от 06.06.2019 г. за определяне нов размер на социалната пенсия за старост. – ДВ, бр. 46 от 11.06.2019 г., в сила от 01.07.2019 г. [Postanovlenie № 136 na MS ot 06.06.2019 g. za opredeljane nov razmer na

socialnata pensija za starost. Obn., DV, br. 46 ot 11.06.2019 g., v sila ot 01.07.2019 g.]

Постановление № 345 на МС от 18.12.2006 г. за приемане на Методика за определяне размера на линията на бедност за страната. – ДВ, бр. 106 от 27.12.2006 г. изм., бр. 89 от 2007 г. [Postanovlenie № 345 na MS ot 18.12.2006 g. za priemane na Metodika za opredeljane razmera na linijata na bednost za stranata. Obn., DV, br. 106 ot 27.12.2006 g. izm., br. 89 ot 2007 g.]

Постановление № 241 на МС от 24.09.2019 г. за приемане на Методика за определяне размера на линията на бедност за страната. – ДВ, бр. 76 от 27.09.2019 г. [Postanovlenie № 241 na MS ot 24.09.2019 g. za priemane na Metodika za opredeljane razmera na linijata na bednost za stranata. Obn., DV, br. 76 ot 27.09.2019 g.]

Постановление № 17 от 31.01.2007 г. за определяне на условията и реда за разходване на целевите средства за диагностика и лечение в лечебни заведения за болнична помощ на лица, които нямат доход и/или лично имущество, което да им осигурява лично участие в здравноосигурителния процес. – ДВ, бр.13 от 09 Февруари 2007 г., посл. изм. ДВ. бр.79 от 3 Октомври 2017 г. [Postanovlenie № 17 ot 31.01.2007 g. za opredeljane na uslovijata i reda za razhodvane na celevite sredstva za diagnostika i lečenie v lečebni zavedenija za bolnična pomošt na lica, koito njamat dohod i/ili lično imuštество, koeto da im osigurjava lično učastie v zdravnoosiguritelnija proces. Obn., DV, br. 13 ot 09.02.2007 g., s posl. izm. DV. br. 79 ot 03.10.2017 g.]

Правилник за прилагане на закона за закрила на детето с посл. изм. и доп. – ДВ, бр. 37 от 7.05.2019 г. [Pravilnik za prilagane na zakona za zakrila na deteto s posl.izm. i dop., DV. br. 37 ot 7.05.2019 g.]

Правилник за прилагане на закона за интеграция на хората с увреждания. Отм., бр. 27 от 2.04.2019 г., в сила от 1.04.2019 г. [Pravilnik za prilagane na zakona za integracija na horata s uvreždaniya otm., br. 27 ot 2.04.2019 g., v sila ot 1.04.2019 g.]

Правилник за прилагане на закона за семейни помощи за деца с посл. изм. и доп. – ДВ, бр. 60 от 30.07.2019 г., в сила от 1.08.2019 г. [Pravilnik za prilagane na zakona za semejni pomošti za deca s posl.izm. i dop., DV. br. 60 ot 30.07.2019 g., v sila ot 1.08.2019 g.]

Правилник за прилагане на социално подпомагане с посл. изм. и доп. – ДВ, бр. 65 от 16.08.2019 г., в сила от 16.08.2019 г. [Pravilnik za prilagane na socialno podpomagane posl.izm. i dop., DV. br. 65 ot 16.08.2019 g., v sila ot 16.08.2019 g.]

Правилник за прилагане на закона за хората с увреждания. – ДВ, бр. 27 от 2.04.2019 г., в сила от 1.04.2019 г. [Pravilnik za prilagane na zakona za horata s uvreždaniya obn. - DV, br. 27 ot 2.04.2019 g., v sila ot 1.04.2019 g.]

Практики и институционални аспекти на определянето и регулирането на минималната работна заплата в европейските държави сравнително проучване, 2015. (посетен на 23 март 2020 г.).-

[https://www.mlsp.government.bg/ckfinder/userfiles/files/baneri/jiznen%20standart/Comparative%20study%20MW%20setting%20in%20EU_bg%20tra%20\(2\).docx](https://www.mlsp.government.bg/ckfinder/userfiles/files/baneri/jiznen%20standart/Comparative%20study%20MW%20setting%20in%20EU_bg%20tra%20(2).docx)
[Praktiki i institucionalni aspekti na opredeljaneto i reguliraneto na minimalnata работна заплата v evropejskite dăržavi sravnitelno proučvane, 2015. (poseten na 03 mart 2020 g.)]

- Предизвикателства пред социалното подпомагане в България (2014). Институт за пазарна икономика. (посетен на 23 март 2020 г.). [Predizvikatelstva pred sotsialното podpomaganе v Bulgaria (2014). Institut za pazarna iekonomika. (poseten na 23 mart 2020 g.)]
https://www.bednostbg.info/var/docs/reports/Safety_Nets_BG_IME_2015_f.pdf
- Проектозакон за ратифициране на Конвенция №131 на Международната организация на труда за определяне на минималната работна заплата, приета на 22 юни 1970 г. в Женева [Proektozakon za ratificirane na Konvencija №131 na Meždunarodnata organizacija na truda za opredeljane na minimalna rabotna zaplata, prieta na 22 juni 1970 g. v Ženeva]
- Справка за отразяване на становищата, получени след обществени консултации на проект на постановление за приемане на Методика за определяне на линията на бедност за страната 2019г. (посетен на 03 март 2020 г.).
<https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=230&lang>
 [Spravka za otrazjavane na stanovištata, polučeni sled obštestveni konsultacii na proekt na postanovlenie za priemane na Metodika za opredeljane na linijata na bednost za stranata 2019g. (poseten na 03 mart 2020 g.)]
- Христосков, Й. (2018) Социално осигуряване. София. [Hristoskov, J., (2018) Socialno osigurijavane. Sofija.]
- Цанов, В., (2012) Пазарът на труда и социалната защита в икономическото развитие на България. [Čanov, V., (2012) Pazarăt na truda i socialnata zaštita v ikonomičeskoto razvitie na Bălgarija.]
- Частична предварителна оценка на въздействието на проект на постановление за приемане на Методика за определяне на линията на бедност за страната 2019г. (посетен на 03 март 2019 г.). –
<https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENT&I=230&lang>
 [Častična predvaritelna ocenka na vāzdejstvieto na proekt na postanovlenie za priemane na Metodika za opredeljane na linijata na bednost za stranata 2019g. (poseten na 03 mart 2020 g.)]
- Шопов, Г., (2018) Целевото социално подпомагане на хоризонт 2020: развитие, постижения, стратегически рамки и перспективи.
https://www.iki.bas.bg/files/TargetedSocialAssistance_Shopov.pdf [Šopov, G., (2018) Celevoto socialno podpomaganе na horizont 2020: razvitie, postіženija, strategičeski ramki i perspektivi. –
https://www.iki.bas.bg/files/TargetedSocialAssistance_Shopov.pdf
- <https://btvnovinite.bg/svetut/evropejskata-komisija-predlaga-vavezhdaneto-na-minimalna-rabotna-zaplata-v-es.html> (посетен на 10 март 2020).
- https://www.noi.bg/images/bg/users/infomaterials/izdania/buletin/2019/Bul_4_2019.pdf (посетен на 10 март 2020).

Определяне на диференциран минимален доход
(по чл. 9, ал.3 от Правилник за прилагане на социално подпомагане
изм. и доп., бр. 65 от 16.08.2019 г., в сила от 16.08.2019 г.)

Категория лица според социалния си статус и възраст*	Кое-фици-ент за соци-ална помощ (K1)	ДМД = (K1) x (ГМД) За 2020 г.
1. Лица над 75 години, живеещи сами	165	123,75 лв.
2. Лица над 65 години, живеещи сами	140	105 лв.
3. Лица над 65 години	100	75 лв.
4. Лице, съжителстващо с друго лице (лица) или семейст-во, и за всеки от съвместно живеещите съпрузи	66	49,50 лв.
5. Лице до 65 години живеещо само	73	54,75 лв.
6. Лице с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто	100	75 лв.
7. Лице с трайно намалена работоспособност 70 и над 70 на сто	125	93,75 лв.
8. изм., бр. 65 от 2019 г. , в сила от 16.08.2019 г за дете:		
а) сирак до 16-годишна възраст, а ако учи – до придобива-не на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст	100	75 лв.
б) настанено в семейство на близки и роднини или в при-емно семейство по чл. 26 от Закона за закрила на детето до 16-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст	100	75 лв.
в) до 16-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст	91	68,25 лв.
г) от 5- до 16-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно образование, но не повече от 20-годишна въз-раст, и е допуснало 5 или повече не извинени отсъствия за съответния месец или повече от 3 дни отсъствия без ува-жителни причини от предучилищно образование	30	22,50 лв.

* При наличие на повече от едно основание по ал. 3 се прилага по-високият размер, с изключение на случаите по т. 8 и т. 10, буква „а“, подбуква „бб“ и букви „б“ – „д“. – чл. 9, ал. 4 от Правилник за прилагане на социално подпомагане изм. и доп., бр. 65 от 16.08.2019 г., в сила от 16.08.2019 г.

д) от 5- до 16-годишна възраст, което не учи	20	15 лв.
е) от 16- до 18-годишна възраст, което не учи и е регистрирано в дирекция „Бюро по труда” в срока по чл. 10, ал. 4, т. 2	66	49,50 лв.
ж) в случаите, когато не са извършени задължителни имунизации и профилактични прегледи на детето съобразно възрастта и здравословното му състояние	30	22,50 лв.
9. (изм. – ДВ, бр. 65 от 2019 г. , в сила от 16.08.2019 г.) за дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст	100	75 лв.
10. (бр. 65 от 2019 г. , в сила от 16.08.2019 г.) за родител а) отглеждащ сам дете/деца:		
аа) до 3-годишна възраст	120	90 лв.
бб) до 16-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно образование, но не повече от 20 години	100	75 лв.
б) отглеждащ дете/деца до 16-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст	73	54,75 лв.
в) отглеждащ дете/деца до 18-годишна възраст, което не учи	20	15 лв.
г) отглеждащ дете/деца от 16- до 18-годишна възраст, което не учи и е регистрирано в дирекция „Бюро по труда” в срока по чл. 10, ал. 4, т. 2	66	49,50 лв.
д) отглеждащ дете/деца от 5- до 16-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст, което/които е/са допусна-ло/допуснали 5 или повече не извинени отсъствия за съответния месец или повече от 3 дни отсъствия без уважителни причини от предучилищно образование	30	22,50 лв.
11. За бременни жени 45 дни преди раждане за родител, отглеждащ дете до 3-годишна възраст	100	75 лв.

Определяне на диференциран минимален доход за отопление
(по чл. 2, ал. 5 от Наредба № РД-07-5/16.09.2008 за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление изм. и доп. ДВ. бр. 51 от 28 юни 2019 г.)

Категория лица според социалния си статус и възраст	Процент от БДО (2 x ГМД)	ДМДО
Лице живеещо само	1,30	195 лв.
Лице с трайно намалена работоспособност 50% или над 50%, живеещо само	1,57	235,50 лв.
Дете сирак до 18-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно или професионално образование, но не повече от 20-годишна възраст	1,27	190,50 лв.
Родител, отглеждащ сам дете/деца до 18-годишна възраст, а ако учи/учат – до придобиване на средно или професионално образование, но не повече от 20-годишна възраст	1,57	235,50 лв.
За всеки един от съвместно живеещи съпрузи	1,00	150 лв.
Дете от 0 до 18-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно или професионално образование, но не повече от 20-годишна възраст	1,03	154,50 лв.
Дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно или професионално образование, но не повече от 20-годишна възраст	1,30	195 лв.
Дете от 0 до 18-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно или професионално образование, но не повече от 20-годишна възраст, настанено в семейство на роднини и близки или в приемно семейство по чл. 26 от ЗЗД	1,25	187,50 лв.
Дете от 5 до 16-годишна възраст, което не учи	0,30	45 лв.
Дете от 16 до 18-годишна възраст, което не учи и е регистрирано в дирекция „Бюро по труда” в срока по чл. 10, ал. 4, т. 2 от ППЗСП	0,90	135 лв.
Родител, отглеждащ дете/деца до 18-годишна възраст, което не учи	0,50	75 лв.
Лице, съжителстващо с друго лице (лица) или семейство	1,24	186 лв.
Бременни жени 45 дни преди раждане	1,20	180 лв.
Родител, полагащ грижи за дете до 3-годишна възраст	1,20	180 лв.
Лице на възраст над 70 години	1,20	180 лв.
Лице на възраст над 65 години, живеещо само	1,75	262,50 лв.

Лице на възраст над 75 години, живеещо само	1,85	277,5 лв.
Лице с трайно намалена работоспособност 50% и над 50 %	1,20	180 лв.
Лице с трайно намалена работоспособност 70% и над 70 %	1,42	213 лв.
Лице с трайно намалена работоспособност 90% и над 90 %	1,72	258 лв.
ал. 2 При определяне правото на целеви помощи за отопление размерът на пенсиите, определени след 01.07.2008 г., се намалява с коефициент 1,463 за сезон 2019–2020 г. ал. 6 При наличие на повече от едно основание за определяне на коефициент по ал. 5 се прилага коефициентът с по-висок размер с изключение на случаите по чл. 2, ал. 5, т. 9 ,10 и 11.		